

724 83

KENT MOBİLYALARINDA SERAMİĞİN YERİ

Kemal Uludağ

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı
Seramik Sanat Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.**

Ankara

Mart, 1990

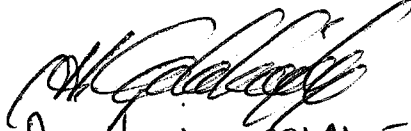
**Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi**

Bir Kitap İsem; Bende Emegi Olan Butun Yazarlara...

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İş bu çalışma, jürimiz tarafından Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı,
Seramik Sanat Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:
Doç. Haniye GÖLAKOĞU

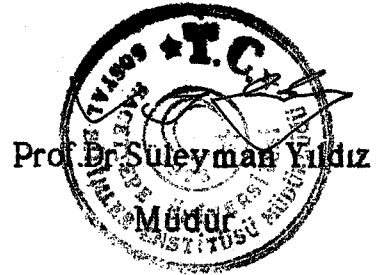
Üye :
Doç. Kaya ÖZSEĞİN

Üye :
Doç. Remzi SAVAS

Danışman :
Yüksel ÖCAL

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylarım.

12.14.1990

TEŞEKKÜR

Bu araştırma süresince destek ve yardımlarını esirgemeyen Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Sayın Prof.Dr.Gülşen Canlı'ya ve Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Müdürü Sayın Doç.Dr.Engin Ataç'a; her türlü desteğinden yararlandığım eski Bölüm Başkanım Sayın Doç.Hamiye Çolakoğlu'na; eleştiri, katkıları ve diğer bütün yardımlarından dolayı danışmanım Sayın Öğr.Gör. Yüksel Öcal'a; kurumlarında araştırma ve uygulamaları gerçekleştirmeme izin veren Toprak Seramik Yönetici ve elemanlarına, özellikle Baş Dizaynır Sayın Turan Engin'e; uygulamaların seçilen mekana uygulanmasında ve malzeme temininde yapacağı yardımlarından dolayı Dokap Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Cemil Çakmaklı'ya ve Feycan Kafeterya sahibi Sayın Feyzullah Cantürk'e; moral desteğinden dolayı kardeşim Cemal Uludağ'a; ayrıca katkıda bulunan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Kemal ULUDAĞ

ÖZET

İnsanoğlu evrendeki yerini alırmaz, bedensel ve düşünsel varlığını önce yaşama güdüsü ve sonra da estetik kaygısıyla birleştirerek yaşamını ve çevresini bütünüyle biçimlendirmeye başlar.

Uygarlık gelişiminin bir döneminde insan, doğanın verdiğiyle yetinmez, zekâsını, yaratıcılığını ve tasarım gücünü kullanarak yeni bilgiler ve ürünler üreterek insanlığın kullanım alanlarına sunar. Tarım Devrimi ve Endüstri Devrimi insanın uygarlık tarihinin dönüm noktaları olur. Tarım Devrimiyle kent, Endüstri Devrimiyle kent mobilyası olgusu yaşamına girer.

İnsan, yapay çevresini oluşturan kentte, toplumsal ve kültürel yaşamını sürdürür. Bu nedenle kent, geçmişin izlerini taşıyan, bugüne uymak için yenilenen ve yarına hazırlanmak için çabalayan canlı bir olgudur. Kent, kendisini kuran, yaşatan ve geleceğe hazırlayan kentlinin kültürünü, zevkini ve teknolojisini yansıtan bir karakter taşır. Bir kent, kentsel mekanlarıyla ve öğeleriyle, insanlara günlük yaşamlarında kolaylık, huzur ve aynı zamanda da estetik duyguları vermelidir.

Günümüz kent yaşamına, sanatçıların ve tasarımcıların bakışı, kent ortak mekânları üzerine yoğunlaşmaktadır. Artık bu mekânların fiziki fonksiyonlarını yerine getirmelerinden çok, bu mekanlarda yaşananla ve kültürel boyutuyla ilgilenilmektedir. Bu mekânlardaki fonksiyonel koşullar sürekli iyileştirilmeye çalışılırken, bir yandan da kentliler santasal ve kültürel etkinliklerle bu mekânlarda karşı karşıya getirilmeye çalışılmaktadır.

Toplumsal yaşam ve kullanım açısından kent ortak mekânlarının kent yaşamındaki önemi, kent öğelerini ve kent mobilyalarını da aynı derecede önemli kılmaktadır. Fonksiyonel olarak insanın kent yaşamını, toplumsal yaşamını ve bireyler arası iletişimini sağlayan ve kolaylaştıran kent mobilyaları, toplumsal kullanım açısından fiziksel fonksiyonlarından çok, görsel, sanatsal ve kültürel boyutuyla dikkati çeker.

Kentsel fonksiyonları sağlamak ve kente çağdaş görünüm kazandırmak amacıyla, tasarlanıp üretilen kent mobilyaları, ahşap, beton ve metal gibi temel malzemeler kullanılarak üretilmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, kent mobilyalarında seramik kullanımı yok denecek kadar azdır. Peki bu durumu değiştirmek mümkün müdür? Başka bir deyişle kent mobilyalarında seramiğe nerelerde ve nasıl bir yer verilebilir?

Bu çalışma, sözü edilen sorular ve yaklaşımlar üzerine kurulmuş, araştırmalar bu yönde yoğunlaştırılmıştır. Bu nedenle, kent mobilyası olgusunu daha iyi kavramak açısından yer aldığı kent ve kentle ilgili konularla, sorunlara, insan ve çevre ilişkilerine, kent mobilyasının tarihçesine, Batı'daki ve Türkiye'deki durumuna endüstri ürünleri bağlamında yer verilmiştir.

Kent mobilyası metalurjisindeki malzelelerle seramik kıyaslanmış, endüstriyel tasarıma, endüstriyel seramik tasarıma ve seramik kent mobilyası tasarımına ilişkin konulara ve saptamalara değinilmiştir.

SUMMARY

When the human being first deals with the universe, he unites his physical and mental existence later he beings to shapen his life and enviroment entirely.

During a certain period of development in civilization, the human being never gets satisfied with the nature and he produces new knowledge and products using his creativity and desing akitily and then affers it to mankind's use. Agricultural and Industrial Revolutions were a time in mankind's history of civilization. The urban fact enters into his life with agricultural revolution and the fact of urban furniture enters into his life with industrial revolution.

The man continues with his social and cultural life in the urban which forms his artificial surroundings. For this reason the urban is a living fact that owns the signs of the past, being modern to adopt today and struggling to be ready for tomorrow. A urban must inspire easiness, comfort and sense of aesthetics to the people with her urban places and elements.

The look for the artists and designers to the comtemporary town living concentrates on urban's common places. Now, most of them are interested in habitis in those places and the culttural dimensions rather t than bulding physical functions of them. Just when the functional conditions are being done better, on the other hand the citizens are being got face to face with artistic and cultural activities in those places.

The importance of urban's common places, in urban living from the point of social life and economy, also makes the urban furnitures and elements considerable. The urban furniture which facilitates and ensures the man's urban living, social life and communication between people in function, arouses visual, artistic and cultural sizes rather than social use and physical functions.

The urban furniture which are produced by the aim of getting urban function and acquiring contemporary view to the urban, are made of basic materials such as wood, concrete and metal. The research showed that the seramic material is used seldow in urban furnitures. Well, then is it possible to change the circumstances? In other words, 'How and where can we use seramics in urban furniture?'

This study is constructed upan these questions and approaches, and the researches are concentrated in that way. Because of this, to understand the fact of urban furniture; the urban and subjects, problems, the man and relations with environment, the history of urban furniture and position in Turkey and in Western countries are analyzed in coherence with industrial products.

The seramic metarial is compared with urban furniture materials and discussed in industrial design, industrial seramic design and seramic urban fumiture subjects and proofs.

İÇİNDEKİLER**Sayfa No:**

ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	
KENT VE İNSAN	3
1.1. KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME.....	3
1.2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME	5
1.3. TÜRKİYE'DE KENTLEŞMENİN YARATTIĞI SORUNLAR	7
1.3.1. Kentleşme Sorunları	7
1.3.2. Kentlileşme Sorunları	8
1.4. İNSAN VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ	9
1.4.1. Doğal Çevre	11
1.4.2. Toplumsal Çevre	11
1.4.3. Yapay Çevre	12

Sayfa No:**II. BÖLÜM**

KENT MOBİLYASI	14
II.1. KENT MOBİLYASI VE TANIMI	14
II.2. KENT MOBİLYASININ TARİHÇESİ.....	15
II.3. KENT MOBİLYALARI	16
II.3.1. Altyapıya Bağlı Kent Mobilyaları	16
II.3.2. Altyapıya Bağlı Olmayan Kent Mobilyaları	16
II.4. KENT MOBİLYASI METALURJİSİ	17

III. BÖLÜM

KENT MOBİLYASI ENDÜSTRİSİ	19
III.1. KULLANIM VE ÜRÜN AÇISINDAN KENT MOBİLYALARI	19
III.2. KENT MOBİLYASININ BATI'DAKİ UYGULAMASI.....	20
III.3. KENT MOBİLYASININ TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMASI.....	22
III.4. ENDÜSTRİ ÜRÜNLERİ SANAYİSİNDE KENT MOBİLYASI	23

Sayfa No:**IV. BÖLÜM**

SERAMİK KENT MOBİLYALARI	26
IV.1. KENT MOBİLYALARINDA SERAMİĞİN YERİ	26
IV.2. KENT MOBİLYASI METALURJİSİNDE SERAMİK	27
IV.3. SERAMİK VE KENT MOBİLYALARI	29
IV.4. SERAMİK OLABİLECEK KENT MOBİLYALARI	31
IV.5. ÜRETİM VE KULLANIM AÇISINDAN SERAMİK	31
IV.5.1. Seramik Malzemenin Olumlu Özellikleri	32
IV.5.2. Seramik Malzemenin Olumsuz Özellikleri	34
IV.5.3. Olumsuz Özelliklerin En Aza İndirilmesi	35
IV.6. ENDÜSTRİYEL TASARIM	36
IV.7. ENDÜSTRİYEL SERAMİK TASARIMI	38
IV.7.1. Fonksiyonellik	39
IV.7.2. Estetik	40
IV.7.3. Çevreye Uyum	41
IV.7.4. Uygulama	43

Sayfa No:

IV.8. SERAMİK KENT MOBİLYALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	44
IV.9. SERAMİK KENT MOBİLYALARI VE SEÇİLEN MEKAN.....	48
SONUÇ	58
KAYNAKÇA	59
EKLER	
Ek-1. DAHA ÖNCE UYGULANMIŞ SERAMİK KENT MOBİLYALARINDAN BAZI ÖRNEKLER	64
Ek-2. SERAMİK KENT MOBİLYASI KONUSUNDA YAYINLANMIŞ MAKALE	70

ÖNSÖZ

Dünyanın temel fiziksel unsurları olarak adlandırılabilceğimiz su, hava ve toprak, yeryüzünde canlı yaşamının başlamasını, onların oluşumunu ve gelişimini sağlar. Fiziksel unsurlarla canlılar arasında çift yönlü bir alışveriş doğar. Sistemdeki gezegenlerden daha farklı özelliklere sahip olan dünya, süreç içerisinde canlılar arasında farklılaşarak sivrilen bir tür barındırmaya başlar ve bu tür kendisine 'insan' der.

İnsan, doğayla birlikte ama doğal çevreden farklı bir yapay çevre oluşturur kendisine (Ersinan 1987 :16). Dünyanın dört bir yanında yaşamına elverişli her yerde yerleşir, uygarlıklar yaratır, yıkar ve yeniden kurar. Derken 'sanayileşme' süreci girer yaşamına insanın. Ardından hızlı nüfus artışı gündeme gelir ve bunun paralelinde büyüklüğü ve yoğunluğuyla ürkütücü kentler oluşur. Varolduğu günden bu yana sürekli değiştirir yaşama biçimini, alışkanlıklarını, doğal, toplumsal ve yapay çevresini.

Bahsedilen bütün bu süreç içindeki çabasının tek amacı, doğal, toplumsal ve yapay çevreyi kendisine yakın kılmaktır. Yapay çevre olarak oluşturduğu, kent bünyesinde yer alan 'kent mobilyaları' da, bu çabanın sonucu olarak ortaya koyduğu ürünlerin küçük bir kesitini oluşturur.

Bütün gelişmiş dünya ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de kentsel çevre kaygısı yaygınlaşmakta ve giderek büyük önem kazanmaktadır. Kentsel dış mekânlar ise; kentlerin güçlü ifadeleri olarak kentlilerin, sanatçıların, tasarımcıların, belediyelerin ve şehircilik bilimi ile uğraşanların ilgi alanı olmuştur. Bu konuda görülen kaynak eksikliği, ülkemizde bu tür mekânların

standartlarının oluşmamasına ya da düşmesine neden olmaktadır (TÜBİTAK 1987 :3).

Ülkemizde kent mobilyası alanında kaynak ve girişimlerin yetersiz olduğu görülür. Yalnız son yıllarda TÜBİTAK'ın ve birçok derginin yazılı kaynaklar oluşturması, uygulama olarak da bu çabaya bazı özel ve resmi kurumların, belediyelerin başlaması sevindiricidir.

Kent mobilyası olgusu ülkemizde sanatçılar, tasarımcılar, yerel yönetimler ve doğal olarak kentlilerimiz tarafından tam olarak kavranmamış durumdadır. Çeşitli kültür ve kent sorunlarını yaşamında barındıran kentlerimizde, kentlilerin zaman içinde kavrayıp benimseyeceği düşüncesiyle, kente çağdaş bir görünüm ve uygun fonksiyonlar kazandırma çalışmalarına başlangıç yapma amacıyla bu konu inceleme kapsamına alınmıştır.

GİRİŞ

İnsanoğlunun bedensel ve düşünsel varlığını kullanarak, yaşamını ve çevresini geniş ölçüde biçimlendirmesi, şüphesiz yeni değildir. Tarım devriminden beri yaptığı budur.

Uygarlık gelişiminin bir yerinde insan, ancak doğanın verdiğini almak seviyesini aşp, onunla bilinçli bir ortaklığa girer ve ardından inançlarını, ideallerini, fikirlerini ifade eden çevreler yaratmaya girişir (Ögel 1973 :3).

Kent olgusunun ilk olarak mezolitik dönemde ortaya çıktığı görülür. İnsanoğlunun kültürel varlığı boyutunda üç büyük devrimi ile karşılaşılır. Bu devrimlerden ilki 'Tarım devrimi' ikincisi, 'Endüstri devrimi' üçüncüsü ise, 'Bilgi devrimi'dir. Tarım devrimi ile insanoğlu göçebe hayatı bırakıp, yerleşik hayata geçer. Böylelikle ilk ve küçük yerleşme birimlerinin oluşmasıyla kent olgusunun insanın yaşamına girdiği görülür.

İnsan, tarihinin her döneminde yaşamını sürdürebilmek için çevresiyle sıkı ilişkiler kurmak zorunda kalan, çevreye bağımlı bir canlıdır. Bir yandan doğal, bir yandan da sosyal çevresiyle düzenli ve sağlıklı ilişkiler kurmak için çabalayan insan, bir üçüncüsü olan yapay çevreyi de oluşturmuştur.

Yapay çevre, insanın kendi mutluluğu ve refahı için biriktirdiği, geliştirdiği bilgilerle oluşmuş bir alandır (Özgünoğlu 1986 :8).

Teknoloji sonucu ortaya çıkan, insan ürünlerinin oluşturduğu yapay çevre ve bunun zaman içindeki birikiminden doğan tarihsel alan, insanı bütünüyle sarmış ve geniş çevreler içerisinde kalmasına neden olmuştur.

İnsanın çevresinden söz edildiği zaman, doğal, toplumsal ve yapay çevreler bütünüyle gözönüne alınmalıdır. Çünkü; bu üç farklı çevre, birbirini ve insanı doğrudan doğruya etkilemektedir. Bilgilenebilen ve bilgilerini aktarabilen insanoğlu, yaratıcı özelliğini de kullanınca karşımıza gün geçtikçe gelişen ve ilerleyen bir teknoloji bilgisi ile karşımıza çıkmaktadır. Böylesi yeni bilgiler ve yenilikler, insan için daha kolay yaşanır bir dünya kurmak için değerlendirilmektedir.

Hem kentsel sorunların giderilmesi, hem de çevreye çağdaş bir görüntü kazandırma çabasından ve amacından hareketle girişilen çalışmalar sonucu üretilen öğeler, kent mobilyalarını oluşturur. Kent mobilyaları, toplumsal kullanım açısından fiziksel fonksiyonlarından çok, görsel, sanatsal ve kültürel boyutuyla dikkati çeker.

Kent mobilyası olgusuna daha çok yaklaşmak ve bütünüyle kavramak açısından, onun yer aldığı kent ve kentle ilgili konu ve problemlere değinmek, bazı saptamamalarda bulunmaya çalışmak, konumuz açısından yerinde olacaktır.

I. BÖLÜM

KENT VE İNSAN

I.1. KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME

Kentlerin oluşumuna bakarsak, Mezolitik (orta taş) Devrine kadar gitmememiz gerekir. "İlk sürekli ve toplu yerleşmeler, konaklar mezolitik dönemde görülüyor (Güvenç 1984 :160). Bu dönemde topluluklar büyüyor, çadırli konaklar, ahşap ve kerpiç evler, barınaklar inşa ediliyor.

"Toplumların toprağa yerleşme olayı ile örgütlenmeye başlayan ilk 'yerleşim' şekli köydür" (Öztabağ 1971 :42). Nüfusun artması ve örgütlenme bilincinin oluşmasıyla kasaba, daha sonra da yığilmaların etkisiyle kentler oluşur.

Kent, tarımsal olmayan üretimin, yöresel bir ağırlık kazandığı üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun yoğun olarak toplandığı bir örnek olmama, örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma düzeylerinin yüksek olduğu yerleşme merkezidir (Kartal 1978 :5).

Kentleşme, dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır. Kentleşme, son yüzyılın en önemli olgusu ve sorunu olmuştur. Özellikle kalkınma çabası içine girmiş bulunan az gelişmiş ülkelerde karşılaşılan en önemli iki sorun, hızlı nüfus artışı ve hazırlıksız kentleşmedir. Kentsel nüfus, az gelişmiş ülkelerde, gelişmiş ülkelerden çok daha hızlı ve büyük boyutta artmaktadır.

Kentleşme olgusunun önemi, ekonomik ve toplumsal süreçlerin ortaya koyduğu 'bir sonuç' ve aynı zamanda toplumsal değişme ve gelişme sürecini 'etkileyen bir öge' olarak belirir.

Kentleşme yalnız bir nüfus artışı hareketi değildir. Çünkü kentleşme, bir toplumun ekonomik ve sosyal yapısındaki değişmeler sonucu ortaya çıkar.

Kentleşme, sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye paralel olarak 'kent' sayısının artması ve mevcut 'kentlerin' büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve ihtisaslaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde 'kentlere' özgü değişmelere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir (Keleş 1972 :6).

Kentlileşme, basit tanımlama olarak, küçük yerleşim birimlerinden kente göç eden birey ve topluluğun kentle ve kentliyle 'bütünleşme' sürecidir.

Toplum, yalın bir ifade ile 'ortak bir kültüre sahip bireyler topluluğudur'. Bu tanımdan hareketle, köy ve kent toplumunun kendilerine özgü birbirinden farklı kültürleri olduğu kabul edilebilir. Sosyo-ekonomik nedenlerle kent nüfusunun göçler yüzünden hızlı bir biçimde artması, günümüz kentlerinde farklı iki kültürün bir arada bulunmasını zorunlu kılar. Bu açıdan günümüz kentleşmesinde kentlileşme, bir kültür sorunu olarak karşımıza çıkar.

Kentlileşme, bireyin kent yaşamına, kültürüne ve bu kültür yumağında yer alan -kente özgü- tavır, davranış ve değerleri benimseme, aynı zamanda yerine getirme süreci ve çabası olarak tanımlanabilir.

1.2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME

Türkiye'de kentleşmenin tarihsel gelişimine bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğunun yükselme çağında, sistemli ve ideal bir kent örgüsüyle karşılaşılır.

Osmanlı İmparatorluğunun yükselme çağında, büyükçe kentlerin ülkenin her yanına dağılmış olmaları yüzünden ticaret, imalat ve kültür faaliyetlerinin dengeli bir biçimde dağıldığı görülmektedir. Bütün bölgeler mevcut ekonomik refahtan aynı derecede yararlanmakta ve aralarında büyük ekonomik düzey farkı bulunmuyordu (Keleş 1972 :25).

Bu dönemde kentliler rahat bir yaşam sürerken, kendilerine ekip-biçmek için toprak verilmiş köylüler ise, devleti vergi giderlerinden mahrum etmemek için bir kanuni zorunluluktan dolayı, topraklarını terk edip kente gidemezler. Buna rağmen ayrılan köylüler olursa, hem yükümlü oldukları bütün vergileri, hem de devletin gelir kaybını ödemek zorunda kalır.

Bu kanuni yaptırımlar 17. yüzyılın başına kadar göçü önler. Fakat bu dönemden sonra topraklarını terkedenler çoğalır, yoksul ve işsiz kalan halk, kentlere özellikle de İstanbul'a göçmeye başlar. Türkiye'de ilk hızlı ve hazırlıksız kentleşmenin bu dönemde görüldüğü ve de kentleşme problemlerinin bu dönemle birlikte başladığı söylenebilir.

Selçuklular zamanında 'kentlere' gelenler de üretici olup, esnaf yanında iş tutarken, Kanuni devrinde köyden 'kente' gelenin başvuracağı yer devlet kapısıdır (Keleş 1972 :26).

Bu duruma sebep, sanayiye verilen değer ve önemin azalması gösterilebilir. 19. yüzyılın başlarından itibaren Batı ülkeleriyle yapılan ticari

anlaşmalar sonucu, sanayileşmiş kentler zayıflamaya, ihracat ve ithalatın yapıldığı kentler ise, gelişmeye ve büyümeğe başlar.

Cumhuriyet döneminde kentleşme, II. Dünya Savaşına kadar hissedilmeyecek kadar yavaş olduğu, savaş sırasında ise, büyük kentlerin boşaltılmasından dolayı nüfusun artmadığı söylenebilir. Cumhuriyetin kuruluşu ile II. Dünya Savaşı sonrası dönemi arasında, Türkiye’de kentleşme ve kent nüfusunun artmasında canlanma başlar. Bu canlanmaya kentlerde devletce kurulan sanayi sektörlerinin kurulması, 1945 yılından sonra başlatılan karayolları çalışmaları, köylü gelirinin dolaysız artışı ve 1965’lerde yurt dışından dönen işçiler neden olmuştur.

Günümüz Türkiye’sinin kentleşmesi ise, kentleşme hareketinin hızlı-kentleşme hızının kentlere göre değiştiği, bunun sonucunda da kentlerdeki büyümenin diğerlerine göre farklılık göstermesi- ve kentleşmenin kentin coğrafi bölge yapısına bağlı olması gibi bir karakter taşıdığı görölür.

Türkiye’de geri kalmış bölgelerden, gelişmiş bölgelere ve kentlere, günümüzde de göçler devam etmektedir. Köylerden kentlere yapılan göçün, tarım işçileri, topraksız köylüler ve büyük toprak sahipleri tarafından gerçekteştiği bilinmektedir. Yalnız, göçün büyük bir kısmını tarım işçileri oluşturur ve bunlara her bölgede raslamak mümkündür.

Kentleşmenin nedenleri irdelendiğinde, itici, iletici, çekici ve siyasi nedenler gibi temel başlıklar olarak belirlemektedir. Köylerden kentlere yapılan göçe neden, bu dört faktördür.

Tarıma yeni teknolojinin girmesi, toprak dağılımasının dengesizliği, mirasla toprakların parçalanması ve hızlı nüfus artışı ‘itici’, haberleşme ve ulaşım olanaklarının gelişmesi ‘iletici’, kentlerde iş olanaklarının fazla,

gelirin göreceli olarak yüksek ve sosyo-kültürel imkânların fazla olması 'çekici' nedenleri oluşturur.

1950'lerden sonra izlenen liberal ekonomi politikası ve sanayi kuruluşlarının daha çok büyük kentlere ve çevresine yerleşmesi, ülkedeki nüfus hareketlerinin yönünü belirleyen 'siyasal' etkenlerden biri olmuştur (Kartal 1978 :9).

Günümüz kentleşme hareketinin başlangıcını siyasal tutum belirlemiş, itici, iletilici ve çekici faktörlerin etkisiyle bu göçler daha da hızlanmış, bunun sonucunda da kentleşme istenmeyen boyutlara varırken, beraberinde kentleşme sorunlarını getirmiştir.

1.3. TÜRKİYE'DE KENTLEŞMENİN YARATTIĞI SORUNLAR

Kentleşme sorunları, kent sorunlarının bir bölümünü, daha doğru bir ifadeyle, kentleşme hareketinin dolaylı ya da dolaysız sonucu olan sorunları kapsar. Bu sorunlar temel olarak çeşitli yerel yönetim hizmetlerinden yararlanma ve yararlanmama durumu, barınma sorunları, ulaşım, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerin istifadesinde çeşitli yerleşme alanları arasında görülen dengesizliklerdir. Buna bağlı olarak gelişen sosyo-kültürel sorunlar da unutulmamalıdır.

Kentleşme sorunlarını, kentleşme ve kentlileşme sorunları olarak iki gruba ayırmak, inceleme ve kavrama bakımından daha uygun olacaktır.

1.3.1. Kentleşme Sorunları

Günümüz kentleşmesini ve bunun sebebi ile sonucu olan kentleşme sorununu, genel anlamda ekonomik ve buna bağlı nedenlere bağlamak mümkündür. Kentleşme sorununu, ekonomik nedenlere bağlı olarak

gelişen göçler ve bu göçlere hazırlıksız olan kentler bağlamında ele alırsak, kentleşme sorunları iki grupta toplanabilir.

Kentleşmenin temel sanayiye dayanan, gelişmeyi gereği kadar yönlendiren ve hızlandıran yönde olmaması ve işsizlik sorunları ilk grubu yani 'ekonomik sorunlar' grubunu oluşturur.

İkinci grup ise, 'teknik sorunlardır'. Bu sorunlar altyapı, mali ve idari sorunları içerir. Altyapı sorunlarını açarsak; konut, yol, su, elektrik, kanalizasyon, ulaşım ve çevre sorunları olarak belirir.

Bazı uzmanlara göre bunlardan başka, kentleşmenin bir de mikro ölçekteki sorunları vardır ki, bunlar da kent imar planlamasının yanlış uygulanması, kentsel fonksiyonlara kent mekânlarında gerekli ölçüde yer ayrılmaması, kent plastiğine ve estetiğine, kentin tarihsel ve doğal değerlerine gereken önemin verilmemesi gibi sorunlardır.

Yalnız yukarıda sayılan mikro ölçekteki sorunlar, günümüz çağdaş kent anlayışında ve yaşamında, makro ölçekteki temel sorunlar arasında yerini almış, kent yaşamındaki gerekliliğini ve önemini hissettirmiştir.

1.3.2. Kentlileşme Sorunları

Kentlileşme sorunları, toplumsal ve sosyal değişmelere neden olan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişmelerin iç içe, sağlıklı gelişmesi, küçük yerleşim birimlerinden kente göç eden insanların sosyal ve kültürel değişmelerinin karmaşık, hızlı ve kısa sürede oluşması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sosyal değişimin sağlıklı olabilmesi için bir süreç gereklidir. Bireyin topluma uyum sağlamasına olanak hazırlayan bu süreç, sosyalleşme diye adlandırılabilir (Kağıtçıbaşı 1976 :267).

Kentlileşme sorunları, küçük yerleşim birimlerinden kentlere göç eden insanların üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmanın nedeni, bu insanların kentlileşme, sosyalleşme bir başka deyimle de kentle ve kentliyle bütünleşme olgusunu doğal olarak yüklenmesinden dolayıdır diyebiliriz.

Köy kökenlinin geçimini kentte ve kente özgü işlerden sağlama durumunda olması, ekonomik değişimleri, kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi de sosyal değişimleri oluşturur (Kartal 1983 :50)

Sosyal değişim süreci, hızlı ve çok kısa bir sürede gerçekleşme zorunluluğuyla olmakta, bu da sosyal değişimin istenilen yönde gerçekleşmesini engellemektedir. Bunun sonucu olarak, insanların sosyal yapısında -tutum ve davranışlarında, inanç ve tinsel değerlerinde- istenmeyen yönde değişimlerle karşı karşıya kalılabilmektedir. Bu durum da insanların psikolojik yapılarını doğrudan etkilemektedir.

Plansız ve hazırlıksız kentleşme, kentleşme sorunları taşıyan kent oluşumunu sağlar. Kentleşme sorunları da, kent insanının kentlileşme çabasına ve sürecine zincirleme ve paralel bir biçimde etki ederek kentlileşme sorunlarının, hem nedeni, hem de sonucu niteliğini taşır.

I.4. İNSAN VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Yeryüzündeki bütün canlıların kendi varlık koşullarına uygun, özel yaşama ortamları (kovukları) vardır. Bir çok canlı belli bir çevrede, ancak kendi türüne uygun koşullar altında yaşayacak biçimde özelleşmiştir. İnsan ise, belli bir çevreye ve ortama özelleşmemiş 'genel-gezer' bir varlıktır. İnsanoğlu ulaşabildiği her yerde, kendine özgü yaşam

çevresini oluşturup, yaşamını sürdürebiliyor. Bu yönüyle insan, diğer bütün canlılardan farklı ve ayrı bir konum kazanıyor.

Yeryüzünde, canlı cansız ve canlı-üstü olmak üzere başlıca üç çeşit varlık alanı vardır. Kara, su ve havadan oluşan yeryüzü dünyası, insan varlığının "cansız" dediğimiz çevresini oluşturur. İnsanoğlu, yaşam-yuvar (biyosfer) adını verdiği kendisi cansız - ama canlıların yaşamına elverişli- doğal çevresini öteki canlılarla paylaşır (Güvenç 1984 :314).

İnsanın genelgezer bir varlık olmasından dolayı, yani ulaşabildiği her çevrede yaşamını mümkün kılmasıyla, diğer bütün canlılardan ayrıldığı bir gerçektir. Bir başka deyişle, oluşturduğu yapay çevre ile bunu mümkün kılar. Fakat, insanı diğer canlılardan tamamen ayıran esas neden, kendi ötesinde "canlı-üstü" varlık alanları -toplumsal ve kültürel çevreler- yaratmış olmasıdır denebilir.

Varlık alanlarının kesişiminde yer alan insan, saçayağını oluşturan her bir varlık alanı ya da bir başka deyimle, çevreler sistemi ile yerini bulur. Saçayağının dengesini sağlamak hem evrendeki yerini hem de yaşamını sağlaması açısından büyük önem taşır.

Ekoloji, sosyal-kültürel sistemlerin doğal çevreyle olan ilişkilerini ve karşılıklı etkileşimlerini inceleyen bilim dalının yeni adıdır..... Doğal çevre, nüfus ve teknoloji gibi kültürel değişkenlerin ilişkilerini ve değişen dengelerini kavrayabilmek, köy ve kent gibi yerleşme tiplerinin kültürel sisteme bağımlılığını görebilmek ve yorumlayabilmek için ekoloji ve onun temel ilkelerini bilmek gerekir (Güvenç 1984 :69).

Sosyal-kültürel sistemin, üzerinde yaşadığı doğal çevre ile karşılıklı ilişkilerini de içine alan daha büyük ve karmaşık sisteme, çevre bilimcileri (ekolojistler) "ekosistem" adını veriyorlar.

Tüm ekolojik ilişkilerde olduğu gibi, insanla çevresi -doğal, toplumsal ve yapay çevresi- arasındaki en önemli alışveriş, sistemin ve sistemde yer alan canlıların yaşaması, çalışması ve gelişmesi için gerekli olan enerjinin sağlanması, üretilmesi ve dağıtılmasıdır.

I.4.1. Doğal Çevre

Cansız varlık alanı, yaklaşık 100 dolayında element ile bu elementlerin birleşikleri olan minerallerden oluşur. Bu elementlerden karbon, hidrojen, oksijen ve nitrojen, canlı varlık alanının başlıca yapıtaşlarıdır. Canlıların yapıtaşı olarak saydığımız elementler, güneşten aldıkları enerji ile daha karmaşık ve birbirine bağımlı düzeyde birleşerek örgütlenip, bitki ile hayvanlardan meydana gelen canlı varlık alanını oluşturur. Bu varlık alanının en büyük özelliği, bu varlık alanında yer alan varlıkların doğması, büyümesi ve ölmesidir. Canlılar, hem birbirlerini hem de kendi cansız yaşam çevrelerini etkileyip değiştirmektedir.

Doğal çevre, insanın doğa ile içiçe yaşadığı, çeşitli hareketlerinden etkilendiği ortamdır (Akdeniz 1988 :1).

Doğal çevre, doğal kelimesinden de anlaşılacağı gibi insanoğlunun elinin değmediği yani, dönüşüme uğratmadığı, cansız varlık alanı ile canlı varlık alanının kesişimindeki 'yaşam-yuvar' olarak adlandırılan ortamdır denebilir.

I.4.2. Toplumsal Çevre

İnsan ve çevre ilişkilerinde belirtildiği gibi canlı, cansız ve canlı-üstü olmak üzere üç çeşit varlık alanı vardır. Canlı-üstü varlık alanı, insanın kendi ötesinde yaratmış olduğu kültürel ve toplumsal alandır.

Kendi ölümlüdür ama insanın yarattığı canlı-üstü varlık alanı öncesiz-sonrasızmış gibi görünüyor. Yalnız ölümsüz olsa yine iyi, canlı-üstü varlık alanı, kendisini yaratan insanlardan sanki bağımsızmış gibi de görünüyor (Güvenç 1984 :314).

İnsan bir yanıyla canlı, yani ölümlü, öteki yanıyla da kendi yarattığı varlık alanı sayesinde canlı-üstü, yani ölümsüzdür. Bu genel ve evrensel bakıştan sonra, dar anlamda ya da terminolojik anlamda toplumsal (sosyal) çevrenin hangi anlamda olduğuna bakalım.

Toplumsal çevre; bireylerin ve insan topluluklarının, yaşayış ve davranışlarıyla, ulusların ve kültürlerin gelişimi üzerinde rol oynayan toplumsal koşulların ve etkilerin tümü: İnsanın gelişmesini ve kişilik kazanmasını etkileyen, aileyi, arkadaş grubunu, okulu ve yakın çevreyi kapsayan toplumsal ortamdır.

I.4.3. Yapay Çevre

İnsan en son çıkmış varlık sahnesine, fakat hızlı bir değişim süreci yaşamış. Geliştirdiği dil yetisiyle, yaptığı aletlerle önce yaşam çevresine, sonra dünyaya egemen olmaya başlamış. Avcı insan "tarım devrimini" gerçekleştirmiş. Daha sonra da "endüstri devrimi" gelmiş. Çevresine egemen olmaya çalışan insanoğlu, yapay çevresini bir başka deyimle teknik-teknolojik çevresini oluşturmuştur.

'Yapay çevre' insanla doğal çevre arasında, makinalardan, karmaşık tekniklerden, bilgilerden üretilmiş ve dönüşüme uğratılmış nesnelerden oluşan bir ortamdır. Bu teknik ortam, teknolojik buluşların ve yeni enerji kaynaklarının uygulamaya koyulduğu, doğanın gereksinimlere ve amaçlara göre denetim altına alındığı bir ortam olarak görülmektedir (Akdeniz 1988 :1).

İnsanoğlu, doğal çevreyi ve bu çevrede yer alan canlı-cansız varlıkları kullanarak yapay çevreyi ve günümüz teknolojisini yaratmıştır. Teknik başarılar, endüstri teknolojisinin doğal çevre koşullarından bağımsız olduğu anlamına gelmez. Aksine, deniz aşırı savaşlar ve uzay yolculukları gibi teknik başarıların gerisinde, ileri teknolojinin belli bir doğal çevre ile etkileşiminin ürünleri sonucu ortaya çıktığı görülür.

Yüzyıllar öncesinde, alet, silah ve barınaklarla yapay çevresini kuran insanoğlu, bugün, endüstri-ötesi çağını yaşarken, yapay çevreye uzay teknolojisinden tutun, kent mobilyalarına varıncaya kadar binlerce yenilikler ve bu yeniliklerin ürünlerini kazandırmıştır.

Kendi kalıtımı ve tarihsel geçmişi gözönünde bulundurularak herhangi bir insan, en geniş anlamı ile, tüm çevresi tarafından biçimlendirilir (Kabaş5).

İnsan, bütün yaşamını ve etkinliğini doğal, toplumsal ve yapay çevreler üstüne kurmuş, aynı zamanda da yaşamını bu çevreler bileşkesi içinde gerçekleştirmektedir. Kent, bu çevreler bileşkesinin somutlaştığı canlı bir kesittir.

II. BÖLÜM

KENT MOBİLYASI

II.1. KENT MOBİLYASI VE TANIMI

İnsan kent olarak adlandırılan yapay çevrede, toplumsal ve kültürel yaşamını sürdürür. İşte bu nedenledir ki; kent, hem bir önceki neslin izlerini taşır, hem bu güne uymak için yenilenir, hem de bir sonraki nesle hazırlanmak için çabalar. Kent, kendini kuran, yaşatan ve yarına hazırlayan kent insanının kültürünü, zevkini ve teknolojisini yansıtan bir karakter taşır.

Kent bünyesinde yer alan kent öğeleri, toplumsal, kültürel ve kent-sel yaşam açısından kaçınılmaz bir gereklilik ve zorunluluktur.

Kent mobilyaları, kent öğelerinin bir bölümüne verilen addır. Bu öğeler, insanın kent yaşamını, toplumsal yaşamını ve bireyler arası iletişimini sağlamakta ve kolaylaştırmaktadır.

Kent mobilyasının İngilizce karşılığı 'Urban Furniture'dır. Ülkemizde peyzajcılar, çevre bilimcileri ve mimarlar 'Kent Mobilyası' adını kendi alanlarında ve aralarında yaygın olarak 1980'lerde kullanmaya başlamışlardır. Yalnız bu karşılık kent mobilyası adı altında bulunan öğeler için tam olarak uygun görülmemektedir. Kent mobilyası yerine, 'kent donatı elemanları', 'çevre donatı öğeleri', 'kent aksesuarları', 'çevre düzenleme elemanları' gibi terimler düşünülebilir.

Fakat düşünülen bu terimler, kent mobilyasına oranla ya daha kapsamlı, ya da yetersizdir. Kent donatı elemanları denildiği zaman altyapıyı da içermekte, çevre düzenleme elemanları dendiğinde daha çok

peyzaj ağırlıklı, kent aksesuarları dendiği zamansa, sadece dekoratif öğeleri kapsayan bir anlam taşımaktadır.

Kent mobilyası adı, bu alandaki öğeler için tam uygun olmamakla beraber, yukarıda öneri olarak getirilen terimlere oranla daha uygundur.

II.2. KENT MOBİLYASININ TARİHÇESİ

İnsan, egemen olma tutkusuyla doğayı kavramaya, kendine yaklaştırmaya ve hakim olmaya çalışır. Bunu ilk planda yaşama güdüsü ile gerçekleştirir. Daha sonra da bu çabaya estetik kaygısını katar.

Yapay çevre ve bu çevrede yer alan kent mobilyaları da bu çabanın sonucu olarak ortaya çıkar. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte kent mobilyaları, kent yaşamının gereği sonucu doğmuştur. Aydınlatma, bayrak ve flama direkleri, yer döşemeleri ve benzerleri ilk kent mobilyaları olarak sayılabilir.

Endüstri devrimi sonrası giderek ivmelenen hızlı kentleşmenin doğal sonucu olarak kent açık alanları, daha önem kazanmaya, daha yoğun kullanılmaya başlamıştır. Bu gelişmenin sonucu olarak da "kent mobilyası" kavramı giderek yerleşmeye, gelişmeye başladı (Gürsu 1988 :20).

Kent mobilyalarının kent yaşamındaki yerini tam olarak alması ve kentsel tasarımda bir alan olarak kabul edilmesi, endüstri devrimi sonrasında gerçekleşir. Günümüzün endüstri ürünlerinden olan kent mobilyaları, kent yaşamındaki yerini ve önemini tam olarak almaya başladığı dikkati çeker.

II.3. KENT MOBİLYALARI

Hem kentsel sorunların giderilmesi, hem de çevreye uygar bir görüntü kazandırma çabasından ve amacından hareketle girilen çalışmalar sonucu üretilen öğeler kent mobilyalarını oluşturur. Kent mobilyalarını genel olarak teknik açıdan 'altyapıya bağlı olan' ve 'altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları' diye ikiye ayırabiliriz.

II.3.1. Altyapıya Bağlı Olan Kent Mobilyaları

- Alan aydınlatıcıları, Yol aydınlatıcıları
- Trafik lambaları, Işıklı trafik kolonları
- Meydan saatleri
- Telefon kabinleri-kulübeleri
- Park metreler
- Otobüs durakları
- Büfeler
- Vitrinler
- Çeşmeler
- Havuzlar ve Su oyunları
- Izgaralar
- Altyapı tesisleri bakım kapakları
- Aydınlatmalı kolonlar.

II.3.2. Altyapıya Bağlı Olmayan Kent Mobilyaları

- Döşeme plakları
- Caydırıcılar, Sınırlayıcılar
- Yaya bariyerleri

- Trafik bariyerleri
- Geçici trafik lambaları
- Yönlendiriciler, Yer bariyerleri
- Geçici yönlendiriciler, koniler, lambalar
- Ticari tabelalar, isimler
- Sokak levhaları, numaraları
- Trafik işaretleri
- Gölgelekler, Tenteler
- Oyun alanı elemanları
- Dinlenme, Park ve Piknik alanı elemanları
- Bayrak-Flama direkleri
- Duvarlar
- Çiçeklikler
- Çöp kutuları.

II.4. KENT MOBİLYASI METALURJİSİ

Kent mobilyası metalurjisinin tarihine bakılırsa, konunun uzmanlarına göre, endüstriyel, yani seri üretim-prefabrik malzemenin Anadolu'da kullanılışının Etiler'e kadar uzandığı söylenir. Başlangıçta yalnızca taş dayalı malzeme olarak ortaya çıkan bu uygulama, daha sonra kerpiç ve tuğla olarak sürmüştür.

İlk beton Roma İmparatorluğu döneminde kullanılmıştır. 1818'de Erie Kanalı'nın yapımında büyük ölçüde kullanılmış. Çimentonun yoğun biçimde kullanımı ise, 1917'den sonra olmuş, özellikle II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda tüm inşaat dünyasında egemenlik kurmuş (İnşaat Dergisi 1988 :30).

Geçmişte bir kaç malzemeyle sınırlı olan kent mobilyası metalurjisi, günümüzde hiçte öyle değil. Teknolojik gelişmelerin paralelinde ortaya çıkarılan yeni malzemeler ve bu malzemelerin kent mobilyalarında kullanılmasıyla, kent mobilyası metalurjisi zengin bir malzeme yapısına kavuşmuştur.

Günümüzde kent mobilyalarına baktığımızda şu malzemelerle karşılaşırız:

Beton, ahşap, metal, cam, plastik, akrilik, fiberglas, mermer, granit, tuğla, branda, plastifiye kumaş, çadır bezi vb.

Bu malzemeler, fiziksel ve kimyasal özellikleri, kullanımda istenilen niteliklere sahip olmaları, doğa olaylarının ve canlıların verebilecekleri zararlara karşı dayanıklılıkları gibi nedenlerden dolayı, kent mobilyası metalurjisinde tercih edilir ve kullanılır.

III. BÖLÜM

KENT MOBİLYASI ENDÜSTRİSİ

III.1. KULLANIM VE ÜRÜN AÇISINDAN KENT MOBİLYALARI

Bugün gelişmiş ve gelişmekte olan dünyanın bir çok ülkesinde, kentsel mekânlarda ve çevrelerde farklı yaklaşım ve özellikte etkinliklere tanık olunmaktadır. Kent ortak mekânlarındaki kentsel ortak yaşam, insanların büyük çoğunluğunun günlük yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Günümüz kentleşme süreci, kentsel çevrenin giderek biçimlenmesinin pratik, estetik ve sembolik işlevlerine ilişkin bütün boyutları içeren tasarım olgusunun karmaşık yapısıyla karşı karşıyadır (Gürsu 1988 :20).

Günümüz kentleşmesinin karmaşık yapısını kavramak ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmak için, kentleşme sürecini etkileyen doğal, toplumsal ve teknolojik faktörlere ve bu faktörlerin birbiriyle olan ilişkilerine farklı bir bakış açısı getirebilir ve getirilmelidir.

Kentsel ürünlere ve öğelere, bir endüstri ürünü olarak bakmak, bu geleceğe dönük büyük sorumluluk gerektiren alana tasarım ve uygulamada gereken titizliği göstermek gerekmektedir. Kentsel öğelerin ürün açısından tasarım ve uygulamasının genel bir bütünlük içinde değer bulması, bu bütünlüğün disiplinler arası ilişkiler bağlantısında yoğunlaştırılması zorunluluğu kaçınılmazdır. Temel ilkelerin belirlenmesi, belirlenen ilkelerin belli bir standartlaşmaya kuvuşması, kentsel ürünlerin geniş bir tabana yayılmasını ve sağlıklı bir yapıya kavuşmasını olası kılacaktır.

Toplumsal kullanım açısından kent ortak mekânlarının, kent yaşamındaki önemi, kent öğelerini ve kent mobilyalarını da aynı derecede önemli kılmaktadır.

Uzmanlar bugün, bu mekânlardaki fizik koşullarının yerine getirilmesinin ötesinde, bu mekânlarda 'yaşananla'da ilgilenmekte ve yaşamın niteliğini değiştirme çabası içindedir. Bir yandan koşullar sürekli iyileştirilirken, bir yandan da insanlar birçok sanatsal ve kültürel etkinliklerle bu mekânlarda yüzyüze getirilmeye çalışılmaktadır. Bu, insanların hem ruh sağlığı hem de kültür içinde olgunlaşmaları ve değişmelere uyumları açısından önem taşımaktadır (Akdeniz 1988 :5).

Kent mobilyaları, toplumsal kullanım açısından fiziksel yararlarından çok, görsel, sanatsal ve kültürel boyutuyla dikkati çekmektedir. Ürün olarak ise, endüstri ürünleri kategorisinde yer almakta ve özellikle ülkemizde yeni bir alan olmasından dolayı, tasarım ve uygulama açısından genel bir bütünlük ve standartlaşmaya ulaşma sancılarını yaşama sürecindedir.

III.2. KENT MOBİLYASININ BATI'DAKİ UYGULAMASI

Kent mobilyası uygulaması, ilke kez Batı'da, özellikle Avrupa'da görülür. II. Dünya Savaşından bir harabe olarak çıkan Avrupa, büyük bir hızla ekonomik ve sosyal kalkınmaya yönelir. Bununla beraber aynı zamanda da kentsel sorunlara yönelerek, çözüm aramaya ve sorunları gidermeye başlar. Giderek artan motorlu nakil araçlarının getirdiği tehlikelerden bireyleri korumak için, trafiğe kapalı yaya alanlarının yapımına ve kentsel çevre düzenlemelerine aktif olarak girilir.

İngiltere'de, bu gelişmeyi sağlıklı bir yapı içinde değerlendirmek amacıyla 1920'lerde ilk çalışmalar başlar. Günümüze kadar yaklaşık 3000 adet standartla zenginleştirilen bu yoğun çalışmalar, İngiliz kentlerinin kentsel öğelerinin seçimini, dil birliğini ve kalitesini sağlamak için yapılan çabaların, sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulaması için oluşturulan komiteler arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı "Street Furniture Advisory Committee", "Royal Town Planning Institute" ve "British Design Council" en belli başlılarıdır (Gürsü 1988 :21).

Bu sistemleşmiş komiteler, ürünlerin tasarımından uygulanmalarına kadar bütün süreçleri değerlendirerek, kentsel çevrenin sağlıklı gelişmesine denetimleriyle katkıda bulunur. Kentsel öğelerin, tasarım ve uygulamasının denetimi yanında, toplumsal kullanım açısından da, tüketici yani, kentli kullanıcı kitlenin gerek tepkisel, gerekse eğitimsel alanda katılımını sağlayarak, basın aracılığıyla ürünlerin ve sürecin sağlıklı gelişmesini mümkün kılar.

Bir kent, kentsel mekânlarıyla ve öğeleriyle insanlara günlük yaşamlarında kolaylık, huzur ve aynı zamanda da estetik duyguları vermelidir. Bunu sağlamak için girişilen bu tür çabalara Avrupa'da "Beautification Project-Güzelleştirme Projesi" adı veriliyor. Bu proje de, kendi içinde çeşitli alanlara ve amaçlara yönelik olarak, ayrı ve küçük projelerden oluşur. Örneğin, parklar, piknik yerleri gibi alanlar, 'peyzaj mimarisi' diye ayrı bir uzmanlık dalını oluştururken, kent merkezlerinin düzenlenmesi de, daha değişik bir amaç ve uzmanlığı ele alan 'kentsel planlamacılığı' ortaya çıkarır.

Batı'da kent mobilyası uygulamasının bütün süreçlerinin denetim altında olması, hem ürün hem kullanım, yani üretici ve tüketici kentlinin

sağlıklı bir kentsel yapıya ve kent öğelerine sahip olmalarını mümkün kılmaktadır.

III.3. KENT MOBİLYASININ TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMASI

Türkiye'de hızlı kentleşme, 1950'li yıllardan itibaren kendini gösterir. Bu hızlı kentleşme ve doğurduğu sonuçlar, toplumsal bir sorun olarak önem kazanmaya başlar. 1970 yılından sonra bu sorunlar, yerel yönetimlerin kısa vadeli, yanlış altyapı uygulamaları ve gelişmelere ayak uyduramamalarından dolayı büyük boyutlara ulaşmıştır.

Kent mobilyası uygulaması Batı'da 1950'lerde başlarken, bu gelişmenin Türkiye'ye yansması ancak 1980'li yılların ikinci yarısında gerçekleşir.

Kısıtlı olanaklar ve sistemsiz yaklaşımlarla en temeldeki sorunlara parçacı yaklaşımların sağlıksız çözümlerin, yerel yönetimleri oldukça zor durumda bıraktığı gözlenmektedir. Yerel yönetimlerin kısa dönemdeki yoğun uygulamalarına rağmen; standartsızlık, gerek kalite gerekse çevresel ve altyapı ile uyumsuzluğun önemli bir nedeni olarak ortaya çıkmaktadır (Gürsu 1988 :21).

Yerel yönetimlerin kentsel çevreye ve kent öğelerine yoğun bir biçimde yönelmesi ve birbirleriyle yarış edercesine uygulamalara başlaması, hükümetin 1986 yılında emlak vergisini belediyelere devretmesiyle mümkün olur.

Yıllardır gelir sıkıntısı çeken belediyeler, bölgelerinde bulunan bina ve arsa vergilerinin kendilerine bırakılması üzerine çok büyük gelir kaynağına kavuşurlar. Bu mali rahatlamayla, başta üç büyük ilin belediyeleri, yönetimlerindeki alanları, parkları, bahçeleri ve yaya alanlarını,

Batılı ülkelerde olduğu gibi, uygar görüntülü ve fonksiyonel bir biçime sokmaya yönelirler.

Ankara'da "Sakarya Yaya Bölgesi Yenilemesi Projesi", İstanbul'da uygulanan "Kadıköy Yeşil Doku Projesi", İstanbul Fatih Parkı, İzmir Kordon ve Ankara Şili Meydanı gibi uygulamalar dikkati çeker. Bu sayılanlar uygulamaların sadece belli başlılarıdır. Son üç yıl içinde hangi bölgenin yerleşim merkezine gidilse bu tür girişimlerle karşılaşmak mümkündür.

Türkiye'de bu denli büyük girişim ve uygulamaların, günümüz kentlerine çağdaş kent görüntüsü ve kent yaşamına kolaylıklar kazandırmasının yanında bazı sorunları da beraberinde getirdiği görülür. Bu sorunların, kent öğelerinin birbirinden bağımsız düşünülmesi, çevreyle ve birbiriyle bütünleşmemesi, farklı kültürlerin ürünü olan ithal tasarımların uygulanması sonucu ortaya çıktığı söylenebilir.

III.4. ENDÜSTRİ ÜRÜNLERİ SANAYİSİNDE KENT MOBİLYASI

Tasarım yapma düşüncesinin ilk olarak genel anlamda, insanın herhangi bir şeyi eline alıp, onu yeniden biçimlendirmesi ile birlikte başlamış olduğu düşünülebilir. O ilk günden bugüne değin insan, pek çok çeşitli amaç ve ihtiyacı için ürün tasarlamış, üretmiş ve bu ürünleri kullanmıştır.

Yeni ürünler tasarlanıp üretilirken, üretimde kullanılan araç gereçlerde sürekli olarak yenilenir. Ürünler ve bu ürünleri ürettiği araç gereçler sürekli değişmiş, fakat, 'bir şeyler tasarlayıp onları yeniden biçimlendirme' düşüncesi ve çabası hiç değişmeden süregelmiştir.

Endüstrinin henüz bugünkü gelişimine ulaşmadığı önceki dönemlerde, 'endüstri ürünlerini' biçimlendirmenin "nitelikleri ve içerdiği anlam" henüz çok önemli görülmemekteydi. Habuki günümüzün gittikçe artan üretim hızına bağlı olarak kullanıcının istekleri artmaktadır. Buna bağlı olarak, tüketimin hızlanması, üretici kuruluşlar arasındaki rekabet gibi, kolayca göz ardı edilemeyecek bir çok etken, endüstride üretilen bir şeyin büyük bir titizlikle bu açıdan ele alınıp yeniden tasarlanması gerekmektedir (Küçükerman 1989 :57).

Geçmişteki üretim genellikle 'insan elinin hünerleri' üzerine kurulu iken, bugün hiçte öyle değildir. Gerçi bugün de insan elinin hüneri endüstri ürünleri sanayisinde gereklidir. Fakat ikisinin arasında önemli bir fark vardır. Artık bu çağda, insan eli ancak çok gerekli olan durumlarda üretime katılmaktadır. Makine üretiminin, birbirinin tam olarak eşi olan ürünleri oluşturma özelliği, insan elinin duyarlı ve karar verici özelliğinin yardımıyla birleşmiş durumdadır.

İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında, endüstri ürünleri ve sanayisinde düşünölemeyecek derecede ilerleme kaydedilmiş bir durum sözkonusudur. Geçmişte bir kaç daldan ibaret olan endüstri ürünleri sanayisi, bugün sayısız dala ayrılmış ve hatta yeni yeni sanayiler de bu sayıyı her geçen gün arttırmaktadır.

Endüstri ürünleri sanayisine yeni girmiş bulunan üretim alanlarından birisi de kent mobilyalarıdır. Batı'da, özellikle Avrupa'da kent mobilyası sanayisi 1970 yıllarında tam olarak kurulur. Ülkemizde ise, 1980 yılında bu sanayinin oluşmaya başladığı ve kent mobilyası üretimine 1983-1985 yıllarında geçtiği söylenebilir.

Endüstri ürünleri sanayisindeki kent mobilyalarına ve üretimine bakıldığı zaman dikkati çeken ilk şey, ürünlerin büyük çoğunluğunun

prefabrik olmasıdır. Kent mobilyası adı verilen prefabrik elemanların büyük çoğunluğunun ana malzemesini çimento oluşturur. Türkiye'de prefabrik beton malzemenin üretiminde ilk rol oynayanların küçük sanayi kesiminden oldukları görülür. Bu küçük sanayi kuruluşları geleneksel biçimde, el tezgahlarında uzun yıllar üretim yapmışlardır. Çeşitli tip ve görüntüdeki modüler ürünlerini bazı binaların iç ve çoğunlukla da dış mekânlarında yer döşemesi olarak görmek mümkün. Halen değişikliğe uğramamış bazı yaya kaldırımlarında bu modüller yaşamlarını sürdürmektedirler.

Son yıllarda bu ürünlerin ülkemizde üretim biçiminde önemli bir aşamaya gelinmiştir. Üretken küçük esnafın yerini, giderek çok çeşitli seri üretim yapan büyük kuruluşların aldığı gözlenir. Birkaç yıl öncesinde özellikle kentsel moble alanında üretim yapan bir-iki firma varken, bugün prefabrik üretim olanakları olan bazı kuruluşların da bu alanda değişik tip ve görüntüde eleman üretiminin yoğun hazırlıklarını bitirip üretime geçtiği dikkati çeker. Endüstri ürünleri sanayisinde, kent mobilyası sanayisinin ülkemizde de kurulmuş olduğu söylenebilir. Kent mobilyasında sanayi yaratan kuruluşlar olarak Famerit, Dokap, Waschbeton, Niğbaş, Es-Eks, Yapı Merkezi, Betoya sayılabilir.

Endüstri ürünleri sanayisinde kent mobilyası, nicel anlamda büyük bir yere sahip olmasa bile, nitel anlamda önemli bir yere sahiptir. Bu önem, her geçen gün -üretici ve kullanıcı açısından- daha da artmakta ve kavranmaktadır.

IV. BÖLÜM

SERAMİK KENT MOBİLYALARI

IV.1. KENT MOBİLYALARINDA SERAMİĞİN YERİ

Bilimsel gerçekler doğrultusunda hareket eden insan, bilimsel bilgi birikimi ve bunun pratik yaşama aktarılması sayesinde, doğaya hakim olup denetim altına alır. Bilgi birikiminin pratik yaşama aktarılması ile de yapay çevre oluşmuştur. Kent mobilyaları da, bu yapay çevrede yer almaktadır. Kent mobilyası olarak üretilen öğeler, kent mobilyası metalurjisindeki malzemelerin kullanılmasıyla gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmektedir.

Teknolojinin sunduğu imkânlar ve yeni malzemeler her alanda olduğu gibi, kent mobilyası üretiminde de kullanılmaya çalışılmaktadır. Geçmişte üç-dört temel malzemeden oluşan kent mobilyası metalurjisi, bugün yirmiye yakın bir malzeme sayısına ulaşmıştır. Bu sayı her geçen gün daha da artmaktadır.

İnsanoğlunun neredeyse var-olduğu ilk çağlardan beri günlük yaşamında yer alan seramiği, kent mobilyalarında görmek mümkün müdür diye akla bir soru geliyor. Geçmişin ve de özellikle günümüzün çağdaş yaşamında vaz geçilmez bir yer tutan seramik, kent mobilyalarında kullanılmıştır. Yalnız bu kullanım yok denecek kadar azdır. Ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki kent mobilyalarına bakılırsa seramik, kent mobilyası olarak adlandırılan öğelerden sadece bir kaçında kullanılmıştır. Bu kullanım da özel çevrelerde ve alanlarda yer almaktadır. Açık ifade ile, seramik kent mobilyalarına kent ortak mekânlarında rastlamak mümkün gibi görünmüyor.

Yukarıda ifade edildiği gibi seramik, kent mobilyalarında bir kaç ürünlerdeki kullanımdan öteye gidememiştir. Seramik, bir de katkı malzemesi denilebilecek anlamda kent mobilyalarında kullanılmıştır. Bir başka deyişle seramik, kent mobilyası metalurjisinde yer alan malzemelerle birlikte az da olsa kullanılmıştır. Bu kullanım, mozayik tekniği denilebilecek bir tarzda gerçekleştirilmiştir. Bunlara örnek olarak Ek-1'e bakınız.

Yapılan araştırma göstermiştir ki, kent mobilyalarında seramik kullanımı yok denecek kadar azdır. Peki bu durumu değiştirmek mümkün müdür? Başka deyişlerle; 'kent mobilyalarında seramiğin yeri nedir? Kent mobilyalarında seramiğe nerelerde ve nasıl bir yer verilebilir?

Kuşkusuz bu sorulara yanıt aramanın en geçerli yolu, seçilen kent mobilyalarında seramiği kullanarak bir plot bölgede uygulamaktır. Yapılacak böyle bir çalışmayla hem tasarım ve uygulama, hem de kullanım bazında gözlem ve değerlendirmeye gidilerek sonuca varılabilir. Yalnız böyle bir çalışmaya başlamadan yani, tasarıma, ardından da uygulamaya geçmeden kuramsal bilgileri ve varsayımları gözden geçirmek gereklidir. Kent mobilyası metalurjisinde yer alan temel malzemelerin fiziksel ve kimyasal özellikleri ve bu özelliklere göre seramiğin kent mobilyası metalurjisindeki yerinin teorik olarak belirlenmesi zorunludur.

IV.2. KENT MOBİLYASI METALURJİSİNDE SERAMİK

Malzeme bilimi olan metalurji açısından malzemelere, bu malzemelerin gruplaşmasına ve temel özelliklerine kısaca değinmek konumuz açısından son derece önemlidir.

Mühendislik malzemelerinin çoğu üç sınıftan birine konabilir: Metaller, plastikler veya seramikler. Kolaylıkla elektron vererek metalik bağ yapan ve elektrik ileten elementlerden oluşan malzemeye metal diyoruz. Elektron paylaşan ve metalik olmayan elementler, plastikler dediğimiz organik malzemelerdir. MgO , $BaTiO_3$, SiO_2 , SiC , cam vb. gibi metal ve ametal element bileşikleri seramik malzemeyi meydana getirir (Vlack 1972 :222).

Mühendislik, özellikle de Metalurji bilimi için seramik kelimesi, cam, tuğla, taş, beton, aşındırıcı taşlar, porselen, emaye, dielektrik izalatör, metalik olmayan manyetik malzeme, refraktör tuğlaları ve diğer bir çok değişik maddeler anlamına gelir.

Seramik malzeme yapısındaki fazlar, metalik ve ametalik element bileşikleridir. Metalik ve ametalik atomların birleşme çeşitlerinin fazla ve her birleşme şeklinin bir çok yapı çeşitliliğinde olması çok sayıda seramik malzemenin oluşmasına neden olur. Seramik malzemenin özellikleri metal ve plastik malzemenin özelliklerinden oldukça farklı bir yapıya sahiptir.

İyon bağları seramik malzemeye oldukça yüksek stabilite (kararlılık) verir. Bir sınıf olarak seramiklerin genel ergime sıcaklıkları metal ve plastiklerden yüksektir. Genel olarak daha sert ve kimyasal değişikliğe daha dayanıklıdır (Vlack 1972 :222).

Mühendislik ve metalurji bilimi açısından kent mobilyasında seramik malzemenin yerine bakarsak farklı bir durumla karşılaşırız. Kent mobilyasına seramik malzemenin kazandırılması çabasına girişmeye hiç gerek yoktur. Çünkü yukarıda da değinildiği gibi, mühendislik ve metalurji bilimi için seramik; cam, tuğla, taş, beton gibi malzemeleri içermektedir. Bu bağlamda zaten kent mobilyası metalurjisini oluşturan malzemelerinin neredeyse yarısını seramik malzeme kapsıyor.

Burada bir konuyu açıklığa kavuşturmak gerekiyor. Kent mobilyası metalurjisine kazandırılmaya çalışılan seramik malzeme nedir? Ya da 'hangi kent mobilyalarında seramik malzeme kullanılabilir ve hangi tür seramikle gerçekleştirilebilir? Bu soruların öncelikle yanıt bulması gereklidir.

IV.3. SERAMİK VE KENT MOBİLYALARI

Seramiğin kullanımı ya da ilk ortaya çıkışı, bulunan örneklerle göre M.Ö. 10 ve 9 bin yıllarına kadar uzanır. Seramik, genel ve geleneksel bir anlatımla şöyle tanımlanabilir: İnorganik malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemlerle şekil verilip, sonra sırsız ya da sırlı olarak sertleşip dayanıklılık kazanıncaya kadar pişirilmesi bilimi, teknolojisi ve aynı zamanda bir sanat dalıdır.

Günümüzde seramik tanımlaması şöyle de yapılabilir. Metal ve alaşımları dışında kalan, inorganik sayılan tüm mühendislik malzemeleri ve bunların ürünlerinden olan herşey seramiktir (Arcasoy 1983 :1).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılabilceği gibi seramik, metalurji ve mühendislik bilimi açısından büyük, kapsamlı bir malzeme sınıfını oluşturmaktadır. Fakat konumuz açısından bizi ilgilendiren seramik türü 'Vitreous-Chine'dir. İlerki konularda görüleceği gibi yapılan araştırma göstermiştir ki, kent mobilyalarında kullanılabilecek en uygun seramik türü Vitreous-Chine'dir. Seramik sanayisinde sıhhi tesisat malzemesi ve üretim şekli olan Vitreous-Chine, çok az su geçirgenliği, kuvvetli bir yapı ve kolaylıkla imalat yapma gibi temel özelliklere sahiptir.

En basit tanımı ile Vitreous China, su emmesi % 1'den küçük olan bir akçini çamuru olarak tanımlanabilir. Özellikleri ve teknolojisi ile feldspatlı akçini ile porselen arasında yer alır ve bu neden ile çoğunlukla yarı porselen veya sihihi tesisat porseleni adını alır. Pişmiş çini çamurundan ayrılan yönü, özel pekişme killeri yerine pekişmenin feldspat ile sağlanır (Arcasoy 1983 :128).

Çamura gerekli olan kil toplamı, yüksek plastiklik ve kuru direnc gösteren en az 2-3 kil türünden ve aynı zamanda fazla oranda aliminyum içeren çeşitli kaolinlerden sağlanır. Karakteristik bir Vitreous-Chine çamuru reçetesinde hammaddeler şu oranda kullanılabilir:

- % 10-15 Potasyum Feldspat
- % 10-12 Sodyum Feldspat
- % 8-10 Kuvars
- % 25-30 Kaolin
- % 35-40 Kil.

Yukarıdaki veriler ve yapılan uygulamalar, kent mobilyalarında kullanılabilecek en uygun seramik malzeme ve üretim şeklinin Vitreous-Chine olabileceğini göstermektedir.

Vitreous-Chine, fiziksel mukavemet, dayanıklılık, sertlik ve aşınma dayanımının yüksek olması, kimyasal etkilere ve termik şoklara karşı mukavemeti, poroziter yapının azlığı ve hijenik açıdan uygun olması nedeni ile seramik kent mobilyaları için malzeme ve üretim şekli olarak seçilmiştir. Yukarıda sayılan özellikler diğer seramik türlerinde de mevcut olmakla beraber, Vitreous-Chine'da daha belirgin ve yüksek değerdedir. Bu değerlerin dış mekân koşullarına daha uygun olması, kent mobilyaları açısından büyük önem taşır. Kent mobilyalarında Vitreous-Chine'nın tercih edilmesinin en büyük nedeni de budur.

Kent mobilyalarında kullanılabilecek seramik türü ve üretim şekli Vitreous-Chine olarak saptandığına göre, bu aşamada artık seramiğin hangi kent moilyalarında kullanılabileceğine bakmak gerekir.

IV.4. SERAMİK OLABİLECEK KENT MOBİLYALARI

'II.3. KENT MOBİLYALARI' başlığı altında toplanan, kent mobilyaları gözden geçirilirse, bütün kent mobilyalarında seramiği kullanmak mümkün olabilir. Bunların bir kısmının tamamen seramik olabileceği gibi, tamamlayıcı, yardımcı eleman olarak da seramik kullanılabilir.

Çeşmeler, havuzlar, su oyunları, ticari tabelalar-isimler, sokak levhaları- numaraları, dinlenme-park ve piknik alanı elemanları, çiçeklikler, çöp kutuları gibi kent mobilyaları tamamıyla seramik olabilir. Bir başka ifade ile bu kent mobilyalarında temel, esas malzeme ve üretim şekli olarak seramik yer alabilir.

Alan aydınlatmaları, yol aydınlatıcıları, meydan saatleri, telefon kulubeleri, park metreler, otobüs durakları, büfeler, vitrinler, caydırıcılar, sınırlayıcılar, oyun alanı elemanları ve duvarlarda ise, seramik tamamlayıcı, yardımcı malzeme olarak kullanılabilir.

Bu araştırma için, seramik olarak uygulamak üzere uygun görülüp seçilen kent mobilyaları; çeşme, oturma elemanı, çiçeklik, aydınlatma elemanı ve duvar panosudur.

IV.5. ÜRETİM VE KULLANIM AÇISINDAN SERAMİK

Seramiğin tarihi, insanlık tarihiyle başlıyor. Doğa ile savaşımının bir sonucu olarak ortaya çıkan seramik, ilk ürünlerini tapraktan kurutulmuş kerpiç, daha sonra ise pişirilmiş tuğla olarak veriyor. Bu arada kullanım

seramiği olan çanak, çölmek gibi sofraya gereçleri, insanın yaşamına karışır. Yapılan barınakların dayanma süresini uzatmak, mutfak seramiklerinin sağ ve suyu sızdirmasını önlemek ve kirden korunmalarını sağlamak için, yüzeylerinin sırlanması bulunur. Yaşamın gerekleri, insan zekâsı ve tasarım gücünün bileşimi, seramiği ve daha sonra seramik sanatının ortaya çıkışını, gelişimini sağlar.

Araştırmacılar seramiğin Neolitik çağ'da ortaya çıktığını söylüyorlar. Asur'da Kalde'de, Çin'de Mısır'da ve Anadolu'da çeşitli biçimde ve ilginç figürlerle süslenmiş ilk seramik örnekler, insanlığın bu alanda tarihin ilk dönemlerinden bu yana büyük arayışlar içinde olduğunu gösterir. Seramik zaman içinde, bir yandan yaşamın ayrılmaz zorunlu ögesi olma niteliğini güçlendirirken, bir yandan da elbecerisi ve estetik duygusunun bileşimi ile yeni bir boyut kazanarak sanatsal yapıya kavuşur. Öte yandan bilim ve teknolojinin gelişmesi, seramikde kendini hemen gösterir. Önceleri kişisel yaratım ve beceri ürünü olarak değer bulan seramik, bugün yeni üretim teknikleri ile endüstriyel bir kimlik kazanmıştır.

Seramik, yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olduğu kadar, yaşanılan ortamda fonksiyonelliğinin dışında, bireye huzur veren ve aynı zamanda estetik duygularını okşayan bir içerik de taşımaktadır.

Seramik, üretim ve kullanım açısından bütün bu özelliklerinin yanında, günümüzde endüstriyel alana kayan üretimi ve ülke sınırlarını aşan pazarlama çabalarıyla, giderek önem kazanan ekonomik bir değere ulaşmış bulunuyor.

IV.5.1. Seramik Malzemenin Olumlu Özellikleri

Yapılan araştırma ve çalışmalar sayesinde geleneksel ve modern seramikler, veya bir diğer ifadeyle çağdaş seramikler, daha önce hayal

edilemeyecek olanlarda kullanılmaya başlamıştır. Yeni seramik malzemelerle yeni teknolojiler, modern makina ve aparat üretim alanları ortaya çıkmıştır. Böylece seramik malzemeler metalurji, inşaat, makina, elektrik, elektronik, enerji, telekomünikasyon gibi yaşamımızın bugünkü olanaklarını sağlayan bilim ve endüstri alanlarının başlıca ana girdi ve malzemeleri olmuştur.

Seramiğin üretim ve kullanım bazında bu denli geniş bir tabana dağılımı, sahip olduğu özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu özellikleri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- Fiziksel mukavemet ve dayanıklılığı
- Sertlik
- Aşınma dayanımı
- Elektrik direnci
- Optik özellikleri
- Genleşme özellikleri
- Kimyasal etkilere ve bileşiklere karşı dayanımı
- Termik şoklara karşı mukavemeti
- Su emme (Porozite) özelliğinin azlığı
- Temizlik ve sağlık (hijyenik) açıdan uygunluğu

- Plastik özellikleri nedeniyle kolay şekillendirilme olanağına sahip olmaları ve şekillerinin pişirme yoluyla korunabilme özelliğine sahip olmaları.

Yukarda sayılan fiziksel ve kimyasal özellikleri, seramiğin olumlu (pozitif) yanlarıdır. Bu olumlu özellikler, seramiğe üretim ve kullanım açısından çağın malzemesi sıfatı ve niteliğini kazandırmıştır. Seramiğin

sahip olduğu bu olumlu özellikler, Vitreous-Chine seramiklerde daha da belirgindir. Dış mekân ve kent mobilyaları için büyük önem taşıyan fiziksel ve kimyasal mukavemet gibi istenilen özellikler, diğer seramik türlerine oranla Vitreous-Chine'da daha yüksek bir rakamsal değerdedir. Fakat, seramiğin bu özelliklerinin yanında, bir diğer özelliği daha vardır. Bu özelliği, görsel ve estetik açıdan sahip olduğu niteliktir. Bu araştırmanın temel baz olarak aldığı ve odağına oturttuğu olumlu özelliği de budur denebilir.

IV.5.2. Seramik Malzemenin Olumsuz Özellikleri

Bir önceki bölümde değinildiği gibi seramiğin bir çok olumlu özelliği vardır ve bu özelliklerinden dolayı çağın malzemesi statüsünü kazanmıştır. Fakat, bunca olumlu özelliğin yanında olumsuz özellikleri de bulunmaktadır. Başlıca olumsuz özellikler olarak şunlar sayılabilir:

- Kırılğan olması
- Geriye dönüşümün (tekrar kullanımın) olanaksızlığı
- Maliyetin pahalı olması.

Seramik malzemelerin kırılğanlık özellikleri en olumsuz yanlarıdır. Kırılğanlık, mikroyapıdaki çeşitli fazların heterojen dağılımından ve ısı işlemlerin olumsuz etkilerinden kaynaklanmaktadır. Bu özellik, yapıdaki porların miktarı, boyutu, biçimi, dağılımı, bağlayıcı fazın bileşimi, minorolojik yapısı, ısı işlem esnasında oluşan yapı hatalarının türü ve miktarı, kristal fazın tane boyutu, yüzey özellikleri ve pişirme esnasında meydana gelen değişmelerle ilgilidir. Şekillendirme aşamasında hammadde tanelerinin paketlenmesi ve bunun sonucu tane sınırlarında oluşan bileşikler, yapıdaki dislokasyonlar bu hususta etkili olan faktörlerdir (Erdinç 1987 :345).

Seramik malzeme, iyon bağlarından dolayı oldukça yüksek stabiliteye (kararlılığa) sahiptir. Bu yapısal özelliğiyle bir çok olumlu özellik kazanır. Fakat, aynı zamanda bu kararlılığı, bir sorunu beraberinde getirir. Bu sorun da malzemenin tekrar kullanılamamasıdır. Yüksek stabilite özelliğinden dolayı, işlenmiş seramik malzemede geriye dönüş mümkün değildir. Pahalı bir ürün olması ise, hammaddesinin yüksek maliyette, endüstrisinin dışa bağımlı olması ve % 20-30 fireli üretimden kaynaklanmaktadır.

IV.5.3. Olumsuz Özelliklerin En Aza İndirilmesi

Seramik malzemenin en büyük olumsuzluğu kırılabilirliktir. Kırılabilirlik problemlerinin çözülmesi için bütün ileri ülkelerde çok yoğun bir çalışma sürdürülmektedir. Japonya ve Amerika'da bu çalışmalar devlet politikası olarak ele alınmakta ve çalışmalar için gereken ödenekler, cömert bir anlayışla tahsis edilmektedir.

Kırılabilirlik özelliğinin giderilmesi için yapılan çabalar sonucu, yüksek stabilite yani kararlılık daha da artacaktır. Bu açıdan geriye dönüşüm ve malzemenin tekrar kullanılması konusunda yapılabilecek birşey yok gibi görünüyor.

Seramik kent mobilyalarında seramiğin kırılabilirliğinin en aza indirilmesi belli bir ölçüde mümkündür. Tasarım ve uygulama aşamasında, seramiğin bu olumsuz özelliği gözönünde bulundurulur ve kullanımda doğacak sorunlar kriter olarak alınırsa kırılabilirlik minimum düzeye indirilebilir. Bu paralelde seramik kent mobilyalarında kırılabilirlik çıkıntılara fazla yer vermiyerek, sivri köşelerden ve sürtüktürel birimlerden kaçınarak kırılabilirliği en aza indirmek mümkün olabilir.

Yapılan uygulamalarda bu faktörler gözönünde bulundurulmuş, kırıl-
ganlığı arttıracak biçim ve birimlerden kaçınılmıştır.

Tasarım ve uygulama boyutunda kırılganlık özelliğine ne kadar
gözönünde bulundurulup, bu yönde çalışmalar gerçekleştirilse de, sorun
bununla bitmiyor. Esas sorumluluk ve dikkat kullanıcıya kalıyor. Kent
mobilyası olgusunu ve kullanımını tam olarak kavramamış bir kentli
kültürünün içinde bulunduğumuz söylenebilir. Kentlerimize çağdaş görü-
nüm ve fonksiyonlar kazandırıldıkça, kentlilerimiz zamanla bu kültürü
şüphesiz kazanacaktır.

IV.6. ENDÜSTRİYEL TASARIM

Tasarım kavramı, yalnız bir nesneyi yaratma ve biçimlendirme
değil, tüm insan, kültür öğeleri ve zaman boyutu ile üretim ve kullanım
sürecini de kapsayan bir kavramdır.

İnsanın çevreye olan uyumu basit bir olgu değil, yaratıcı ve
düzenleyici bir kültür bütünü olarak görmek ve değerlendirmek
gerekir. İnsan özde gereksinimleri, eylemleri ve davranışları ile
bir bütündür. Bu bütünü insan sistemi olarak tanımlayabiliriz.
İnsan sistemi ayrıca sürekli olarak içinde yer aldığı çevre sistemi
ile karşılıklı bir etkileşim halindedir. İşte insan sistemi ile çevre
sistemi arasındaki etkileşimden ortaya çıkan sonuca 'tasarım
olgusu' diyoruz (TÜBİTAK 1987 :3).

İnsanın bütün etkinliklerini kucaklayan tasarım olgusu, endüstri
devrimiyle başka bir anlam ve güncellik kazanır. Günümüzde ise,
endüstriyel tasarım, her an karşı karşıya kaldığımız çok yaygın ve etkili
bir olguyu gösterir.

Bir endüstri ürününün tasarlanması, o ürünün yalnız üretim sorunlarının çözülmesi değildir. Hatta tam tersi üretim 'öncesi' ve 'sonrası' büyük önem taşımaktadır. Tasarım öncesi, birikmiş olan bilgilerin toplanıp incelenmesini, kullanıcı ya da alıcının istek ve beklentilerini kapsar. Tasarım sonrası ise, kullanıcının üründe, beklentilerini bulup bulmadığı, başka bir deyişle, memnun kalıp kalmadığı ve tasarımın hedefine ulaşıp ulaşmadığı gerçeğinin araştırılmasını kapsar.

Herhangi bir ürünü tasarlama ve biçimlendirme düşüncesi çok uzun bir zaman dilimi boyunca, çok değişik yollar uygulanarak ve gittikçe de hızlanarak süregelmektedir. Çünkü her ürün, onu hazırlayan ve oluşturan şartlara bağlı olarak biçimlendirilir. İşte bu, o ürünün kimliği ve özelliğidir (Küçükerman 1989 :57).

İyi bir tasarımcı günün istek ve koşulları ölçütünde en uygun çözümleri bulmak zorundadır. Tasarımcının buluş denilebilecek ürünler ortaya koyması, titiz ve kapsamlı bir çalışmayla olabilir. Ürünlerin ortaya çıkışında, 'Buluş, Yenilik ve Tasarım' üçlüsü, birbiri içinde değişik ölçeklerde erimiş olarak rol oynar.

İçinde bulunduğumuz çağda, bütünüyle biçimlendirilmiş yapay nesnelerle oluşturulmuş bir çevrede yaşıyoruz. Her biçimlendirilmiş yapay nesnenin arkasında tasarım olgusunun bulunması, tasarımın çok geniş ve büyük bir önem kazanması demektir. Çevremiz kent mobilyalarından tutun da, ihtiyaçlarımızı karşıladığımız bütün ürünlere kadar tasarlanmış nesnelerden oluşmaktadır. Çağımızın ve yaşamımızın ayrılmaz parçaları olan endüstri ürünleri, tasarlanmış teknik bir varlıktır.

IV.7. ENDÜSTRİYEL SERAMİK TASARIMI

Endüstriyel tasarımın temel kriterleri, endüstriyel seramik tasarımı için de geçerli olmakla beraber bazı farklılıklarda taşır. Bu farklılıklar, seramik malzemenin nitelikleri ve özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Tasarımcının dikkat etmesi ve gerekli önemi vermesi gereken ilk konu, tasarladığı üründe kullanacağı malzeme ve bu malzemenin özellikleridir. Endüstriyel seramik, ilke olarak fonksiyonellik ve estetik değerlerin dengede bulunduğu, hiç bir niteliğin diğerine ödün vermediği bir karakter taşır.

Çok değişik nitelikteki seramik hamurlarının, özelliklerine en uygun şekillendirme yöntemlerinin seçilmesi, farklı ısılarda, farklı oluşumlar meydana geldiğinin bilinmesi ve istenilen biçimde bu oluşumları değerlendirmesi gibi bir çok ayrıntıyı, sonucu belirleyeceği için tasarımcının bilmesi gerekmektedir. Ayrıca malzemenin yanı sıra, tasarımcının yer aldığı kuruluş, üretim merkezinin olanakları da tasarımı etkiler (Anılanmert 1978 :72).

Yukarıdaki temel kriterler gözönünde bulundurulursa, ortaya çıkan ürün, kullanılan malzemeye ters düşmez, yapım yöntemi, biçimi ve sırrı ile bir bütün olabilir.

Tasarımcı belirli bir malzeme ile toplumun belirli bir gereksinimsine en iyi ve en uygun biçimde cevap verirken, ortaya çıkan ürünün bulunduğu toplumun kültürel birikimi ile bağıntı kurması gerekliliğine inanmalıdır (Anılanmert 1978 :73).

Kültürel birikimin çağdaş bir çizgide yorulanması, yaratıcılığın yanında ürünün beğenilmesini de beraberinde getirir.

Endüstriyel seramik tasarımı, fonksiyonellik, estetik ve uygulama (üretim) gibi temel alt başlıklardan oluşur. Yalnız, özellikle bu araştırmanın konusu 'seramik kent mobilyaları' olduğundan 'çevreye uyum' alt başlığına da yer verilmesi uygun olacaktır.

IV.7.1. Fonksiyonellik

Fonksiyonellik ya da işlevsellik, tasarlanıp, sonra da biçimlendirilmiş nesnenin kullanım amacını yerine getirmesidir.

Her tasarım, insan ya da daha geniş anlamıyla canlı içindir. Dolayısıyla ortaya konulan tasarım ve ürünün, insanla sıkı ilintiler içinde olması gerekir. Bu ilintiyi ele alan bilim 'Ergonomi-İşbilim'dir.

Ergonomi, çalışma çevresi ve içerdği tüm sistemleri, insanın psikofizyolojik ve sosyo-kültürel tüm kapasite ve limitleriyle uzlaştırarak üretimsel verimliliğe ulaşmayı amaçlayan uygulamalı bilimdir (Toka 1978 :3).

İnsan, teknik ve çevre donanımında insan ve yapısını baz alarak yapılan inceleme ve araştırmaları kapsayan ergonomi, endüstriyel tasarımın iskeletini oluşturur. Ergonomik tasarım, Fizyolojik, Antropometrik, Biyomekanik, Kronometrik, Bildirişimsel gibi tasarım alanlarını kapsar. Konumuz açısından öncelikle antropometrik tasarım büyük önem taşır.

Antropometrik tasarım, makina, eşya, araç ve çevrenin ölçümlendirilmesinde, yönelme değeri olarak insan vücudunun ampirik (görgül) ölçümlerinin kullanılmasını kapsar. Bu ölçümlendirme, tasarlanacak sistem (araç, gereç vb.) ve tasarlanacak mekân için yapılır.

İnsanlar tarafından kullanılmak üzere tasarlanan objelerin ölçüleri, insan ölçüleriyle ilgilidir. İnsana yakın çevrenin tasarlanması, insan vücudunun strüktürünü, ölçülerini ve hareketlerinin sınırlarını bilmeyi gerektirir (Toka 1978 :127).

Endüstriyel seramik olarak yapılan seramik kent mobilyalarında fonksiyonel boyutun yakalanması için, ergonomi bilimi ve bu bilimin verilerinin gözetilmesi kaçınılmazdır. Tasarlanan ve üretilen seramik kent mobilyalarının hem tasarım hem de üretim aşamasında antropometrik ilke ve ölçümlerin titiz bir şekilde kullanılması fonksiyonel olmaları açısından gereklidir ve buna tasarım ve yapılan uygulamalarda olabildiğince dikkat edilmeye çalışılmıştır.

IV.7.2. Estetik

İnsanoğlu, tarihinin ilk çağlarında ihtiyaçlarını gidermek için topraktan kaplar yapar. Tamamiyle kullanıma yönelik olarak yaptığı ve kullandığı bu kapların sadece fonksiyonel nitelikte olması ona yetmez üzerine bezemeler, motifler gibi estetik kaygısını da giderecek türden eklemeler yapar.

Estetik kaygı, resim ve heykel gibi bir çok sanat dalında esas amaç ve işlev iken, bazı sanat dallarında özellikle de el sanatlarında fonksiyonellikle-estetik birbiri içinde erimiş ya da birbirini tamamlayıcı bir şekilde kendini gösterir. Geçmişteki üretim, insanın yaratıcı zekâsı ve estetik kaygısının el hüneri ile birleşmesiyle ortaya çıkar. Fakat, endüstri devrimiyle ürünlerdeki insan elinin hüneri, duyarlılığı ve tılsımı kaybolur, ön plana teknoloji çıkar. Bu dönemde sanat ve teknoloji arasında bir bağ yoktur ve hatta bir anlamda karşıtlık vardır denebilir.

Yaşamını 1919-1933 yılları arasında sürdürmüş olan Alman Sanat Okulu Bauhaus, sanat, mimarlık ve endüstri arasında kopuk olan bağlantıyı kurmaya çabalar.

Endüstri çağı'yla birlikte üretim biçimi, üretilen ürünler ve toplum yapısı devasa değişmelere girmiş, sanat ise, tüm bu değişmelere koşut bir yönelim gösterememişti. Sanatsal üretim Rönesans'tan bu yana halâ aynı çizgiyi izliyor, endüstrinin getirdiği yeni olanak ve isteklerle ilgilenmiyordu (Sözen-Tanyeli 1986 :37).

19. yy'da sanatçı ve toplum, genel olarak çevresindeki zevksizlik ortamının nedeni olarak endüstriyi suçlar. Bauhaus böyle bir dönemde ortaya çıkar ve endüstriyle sanatı çakıştırmak için yeni bir anlayış ve bu anlayışı yerleştirecek eğitim sistemini kazandırmaya çalışır. Sanatın mimarlıktan tekstil tasarımına, grafikten moilyaya, seramikten heykele ve resimden endüstri tasarımına kadar uzanan geniş bir çerçeveye oturtulmasını sağlar. Bauhaus, sanatla endüstri arasında bir bağ kurmakla kalmaz, endüstri ürünlerine estetik kaygının kazandırılmasında öncü bir yaklaşımı gündeme getirir. Bugün bir endüstri ürününün ya da seramik kent mobilyalarının iş görüyor olması, şu ya da bu şekilde üretilmesi, ya da teknik üstünlükleri olması yeterli değildir. Önemli olan, kullanıcının onunla bütünleşebilmesidir. Bu da, ürünün estetik kaygıyla tasarlanıp üretilmesiyle mümkün olabilmektedir.

IV.7.3. Çevreye Uyum

Çevreye uyum, bir sanat eserinin ya da mimari yapının bulunduğu mekân ve bu mekânı oluşturan öğelere ters düşmemesi, sanat eseri ya da mimari yapının bulunduğu mekânın düzen bağıntıları sistemi içinde yer almasıdır.

Çevreye uyum, özellikle anıtsal heykel sanatında, mimaride ve kent mobilyası alanlarında önemli bir faktördür. Çevreye uyum faktöründe mekân, büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü mekân, kişinin zaman içinde değişen konuma göre, sürekli devingenlik ve yaşantılar edinmesini sağlar. Bu da, en, boy ve yükseklikle birlikte dördüncü boyut olan zaman boyutunu doğurur.

Seramik kent mobilyalarının, seçilen mekâna adaptasyonu yani çevreye uygunluğu açısından mekânın fonksiyonu, doğal ve yapay çevre yapısı ve bu mekânı oluşturan bütün öğelerin hesaba katılması kaçınılmazdır. Bunları açarsak:

- Mekânın kimler tarafından ve ne amaçla kullanıldığı,
- Doğal çevre yapısını oluşturan bitki türleri, ağaçlar, çiçekler ve renkleri,
- Mekânda yeralan mimari yapının karakteri, kullanılan malzemeler ve bu malzemelerin özellikleri,

- Mekânda yeralan öğeler ve özellikleri, bütünüyle gözönüne alınması gereken faktörlerdir. Ayrıca, seramik kent mobilyalarında kullanılacak yardımcı malzemeler, seçilen mekânda yeralan malzemelerin gözönünde bulundurulması, mekâna, ya da çevreye uygunluk açısından artı değerler kazandıracağı da bir gerçektir. Uygulamalarda da görüleceği gibi, yapılan seramik kent mobilyalarında çevreye uygunluk konusunda olabildiğince titizlik gösterilmiştir.

IV.7.4. Uygulama

Seramik kent mobilyalarının uygulama aşamasına gelinmeden, bütün tasarım süreçlerinde izlenen temel periyodik aşamaların bir bir gerçekleştirilmesi gereklidir. Konumuz açısından da bu düzlemde bir ön araştırma yapılmış ve tasarım aşamasına gelinmiştir. Önceki bölümlerde değinilen temel kriterler gözönüne alınarak tasarımlar gerçekleştirilmiştir ve tasarım aşamasında uygulama teknikleri de saptanmıştır.

Uygulama için Vitreous-Chine malzeme ve üretim şekli uygun görülmüştü. Uygun görülmesinin sebebi ise, Vitreous-Chine'nin sahip olduğu fiziksel ve kimyasal özellikler ve üretim şeklidir.

Yapılan tasarımların uygulanabilmesi için gereken ilk işlem, küçülmeleri hesaplanarak birebir ölçekte modellerin hazırlanmasıdır. Hazırlanan modellerin üretimini en iyi sağlayacak şekilde kalıpları alınır. Vitreous-Chine'da şekillendirme döküm yöntemiyle olmaktadır. Hazırlanan Vitreous-Chine masse, model kalıplarının içine doldurulur. İstenilen kalınlığa göre 45 ile 150 dakika çamur kalıp içerisinde tutulur. İstenilen et kalınlığına ulaşıncaya, kalıbın içindeki fazla çamur kalıbın döküm ağzından dışarı alınır. Kalıbın yüzeyine yapışmış olan çamurun istenilen sertliğe ve kurumaya ulaşması için yaklaşık 1 ya da 2 saat bekletilir. Daha sonra yarımamül mallar kalıplardan alınıp rutuşu yapılır ve kurutulur. Kurutulan yarımamül ürünler pistole ile sırlanır. Vitreous-Chine üretimin belirgin özelliği tek pişirim olmasıdır. Sırlamada seramik kent mobilyalarının kullanım amacı, fonksiyonelliği ve dış mekâna dayanımı gözönünde bulundurularak şeffaf-örtücü sır kullanılmıştır. Sırrın renginin seçiminde ise uygulanacak mekân gözönünde bulundurulmuştur. Sırlanan yarımamül seramik kent mobilyaları 1200 °C'de pişirilmiştir.

Seramik kent mobilyalarının seçilen mekâna uygulanmasının (montajının) gerçekleşmesi için, tasarım aşamasında belli kriterlerin ve seçilen yardımcı malzemelerin hem görsel hem de fonksiyonel açıdan uygunluğunun çözümlenmesi gereklidir. Seramik kent mobilyalarında kullanılacak yardımcı malzeme ve bu malzemelerin birleşme yerlerindeki çakışmanın istenilen ölçüde olması açısından tasarım ve uygulamada, ölçümlerin saptanan rakamsal değerlere uygunluğu, montajda çıkabilecek sorunları ortadan kaldıracaktır. Yapılan seramik kent mobilyalarının seçilen mekâna uygulanmasının projelendirme çalışmaları da ayrıca gerekli olacaktır.

IV.8. SERAMİK KENT MOBİLYALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Tasarım Açısından:

Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra bu denli büyük girişim ve uygulamaların, günümüz kentlerine çağdaş kent görüntüsü ve kent yaşamına kolaylıklar kazandırmasının yanında bazı sorunları da beraberinde getirdiği görülür. Bu sorunların, kent öğelerinin birbirinden bağımsız düşünülmesi, çevreyle ve birbirleriyle bütünleşmemesi, farklı kültürlerin ürünü olan ithal tasarımların uygulanması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda değinilen sorunlar, yanlış yaklaşım ve tasarım aşamasındaki bilinçsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu sorunlara, araştırmamızda çözüm getirmek ve aynı hatalara düşmemek amacı ile, kent mobilyalarına bir endüstri ürünü olarak yaklaşmış, tasarım ve uygulamada gereken önem verilmiş, genel bir bütünlük içinde değer bulması, bu bütünlüğün disiplinler arası ilişkiler bağlantısında yoğunlaştırılması temel kıstas olarak alınmıştır.

2- Endüstriyel Seramik Açısından:

Bilimsel gerçekler doğrultusunda hareket eden insan, bilimsel bilgi birikimi ve bu birikimin pratik yaşama aktarılmasıyla, bugünkü teknolojiye ulaşır. Teknolojinin sunduğu imkânlar ve yeni malzemeler her alanda kullanılmaya çalışılır. Fakat, insanoğlunun neredeyse varolduğu ilk çağlardan beri günlük yaşamında yer alan seramiği, kent ortamında ve özellikle kent öğelerinde görmek mümkün değildir denebilir.

Geçmişin ve de özellikle günümüzün çağdaş yaşamında her alana girmiş bulunan ve vazgeçilmez bir yer tutan seramiği, kent yaşamına da kazandırmak çabasıyla, bu araştırma gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmayla hem seramiği kent yaşamına kazandırmak, hem de ayrıca endüstriyel seramik sektörüne yeni bir üretim alanı katmak amaçlanmıştır. Bu saptanan amaçların hedefine ulaştığı, uygulamaların kullanıma sunulmasıyla kendini gösterecektir.

3- Kent Mobilyası Metalurjisi Açısından:

Geçmişte bir kaç malzemeye sınırlı olan kent mobilyası metalurjisi, günümüzde hiçte öyle değil. Teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan yeni malzemeler ve bu malzemelerin kent mobilyalarında kullanılmasıyla, kent mobilyası metalurjisi zengin bir malzeme kullanımına kavuşmuştur.

Bu araştırma ve uygulamalarla, kent mobilyası metalurjisi, diğer malzemelere oranla insana daha yakın olan seramiği de kazandıracaktır.

4- Çevresel Sanat Açısından:

İnsan, doğal çevre içinde kendi varlığını somutlaştırmak için bazı çabalara girer. Bu çabalar sonucu oluşan anıtlar, dikili taşlar gibi yapıtlar, açık çevreye ve kent meydanlarına insanın kalıcı damgasını vurmasıdır. Tarihi süreç içinde çevre yaratılmasında sanatçılar ve mimarlar, bu çevrelere plastik sanatları olabildiğince sokmaya çabalar. Bu yaratıcı çabalar, doğada biçimlemelere girişmekten kent içinde varlığını duyurmaya, endüstriyel yabancılığa karşı çıkarak özgürlük kazanıp, bunu çevrede yaratıcı güç olarak kullanmaya, kentli ile yeni ilişkiler kurup, sanat olayına aktif anlamda katmaya kadar uzanır.

Kent ortak mekânları ve çevrelerinin fonksiyonel standartlarını artırma ve yeni fonksiyonlar kazandırma çabaları nicel anlamda yoğunlaşırken, bu meânlarda yaşananla ve sanatsal boyutuyla ilgilenme ve bu yönde yoğunlaşma nitel anlamda değer kazanmaktadır. Kent ortak mekânları, sanatsal etkinliklerin paylaşılma ortamı olarak değer kazanmaktadır. Bunun sanatçılar tarafından algılanmasını ve bu imkân ve potansiyelin kullanımının başlatılmasını sağlamak açısından, bu araştırma bir başlangıç olma sorumluluğunu taşıyacaktır.

5- Kültürel Açıdan:

Kentler, insanın toplumsal ve kültürel yaşamını sürdürdüğü, kentlinin kültürünü, tarihsel değerlerini ve teknolojisini yansıtan yapay çevrelerdir. Günümüz kentleri sahip olduğu bu değerlerle birlikte, kentleşme ve kentlileşme sorunlarıyla karşı karşıyadır ve kentlileşme sorunu genel anlamda bir kültür sorunu niteliğindedir.

Kent ortak mekânlarının ve kent mobilyalarının kültürel boyutu, ülkemizde sanatçılar, tasarımcılar, yerel yönetimler ve kentliler tarafın-

dan belli ölçeklerde kavranmaya başlamıştır. Çeşitli kültür ve kent sorunlarını yaşamında barındıran kentlerimizde, kentlilerin zaman içinde bu sorunlardan arındırılıp, kent mobilyası olgusunu ve gerekliliğini kavrayıp benimsemesini sağlamak düşüncesiyle, bu araştırma ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Seramik kent mobilyaları, toplumsal kullanıma sunulduğu zaman, hem kent mobilyası olgusunun kavranmasını, hem kullanım ve alışkanlığının edinilmesini, hem de çevresel sanat bazında sanatsal bir işlevi kent ortak mekânlarında insanlara sunarak, kültürel bir görevi üstlenip yerine getirecektir.

Endüstrileşmeyle yoğun ve ürkütücü bir duruma gelen kentlerimiz, seramik kent mobilyaları sayesinde, insana bu denli yabancı kalmayacak, kentlinin sosyalleşme süreci hazırlanmış ve aynı zamanda da hızlandırılmış olacaktır.

IV.8. SERAMİK KENT MOBİLYALARI VE SEÇİLEN MEKÂN

UYGULANAN SERAMİK KENT MOBİLYALARI

Resim-1. Çeşme

Resim-2. Oturma Elemanı

Resim-3. Aydınlatma Elemanı

Resim-4. Çiçeklik

Resim-5. Duvar Panosu

UYGULAMALAR İÇİN SEÇİLEN MEKÂN

Resim-6. Feycan Kafeterya Avlusu

Resim-7. Feycan Kafeterya Avlusu

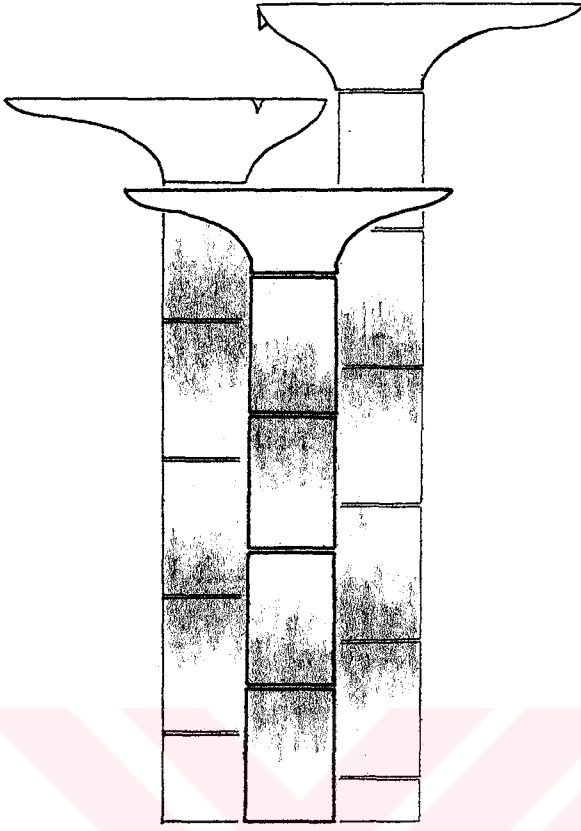
Resim-8. Feycan Kafeterya Avlusunun Planı

UYGULAMALARIN SEÇİLEN MEKÂNDAN GÖSTERİLMESİ

Resim-9. Uygulamaların Mekânda Görünüşü

Resim-10. Uygulamaların Mekânda Görünüşü

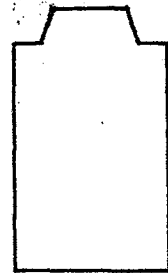
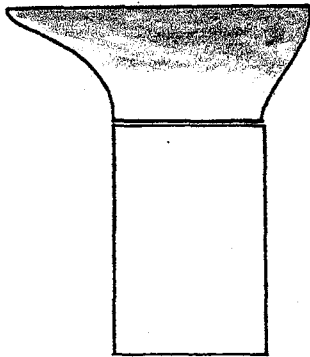
Resim-11. Uygulamaların Mekân Planında Görünüşü

Resim-1.

Çeşme

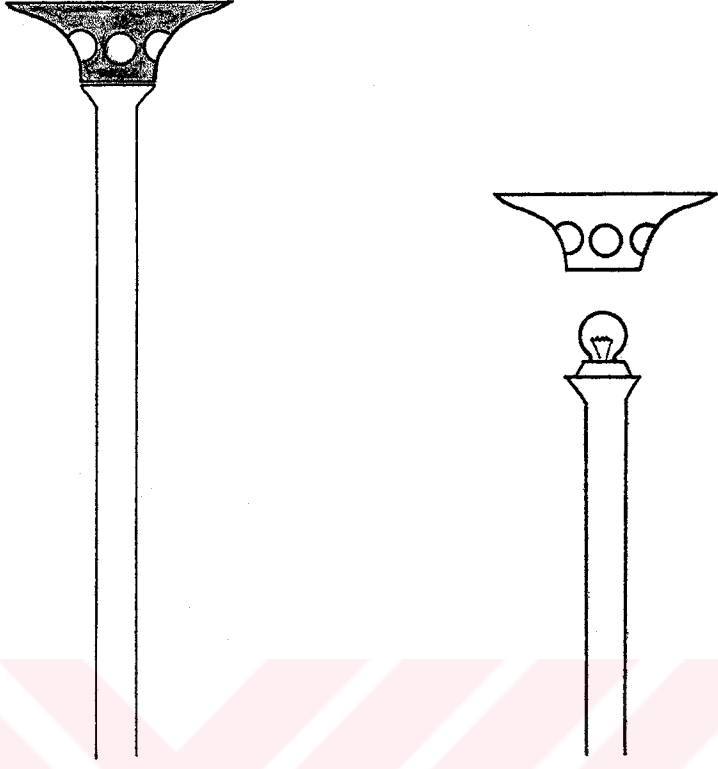
Ölçek: 1/10

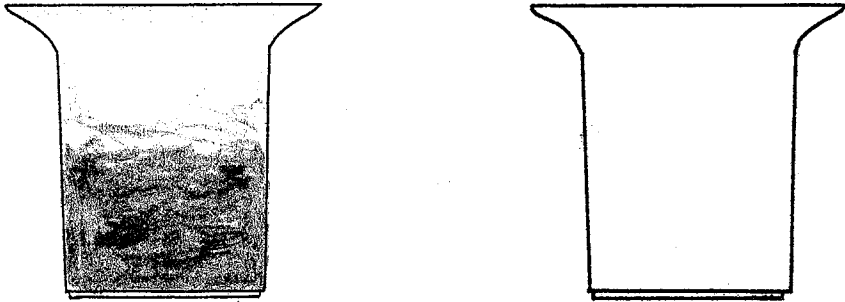
Resim-2.

Oturma Elemanı

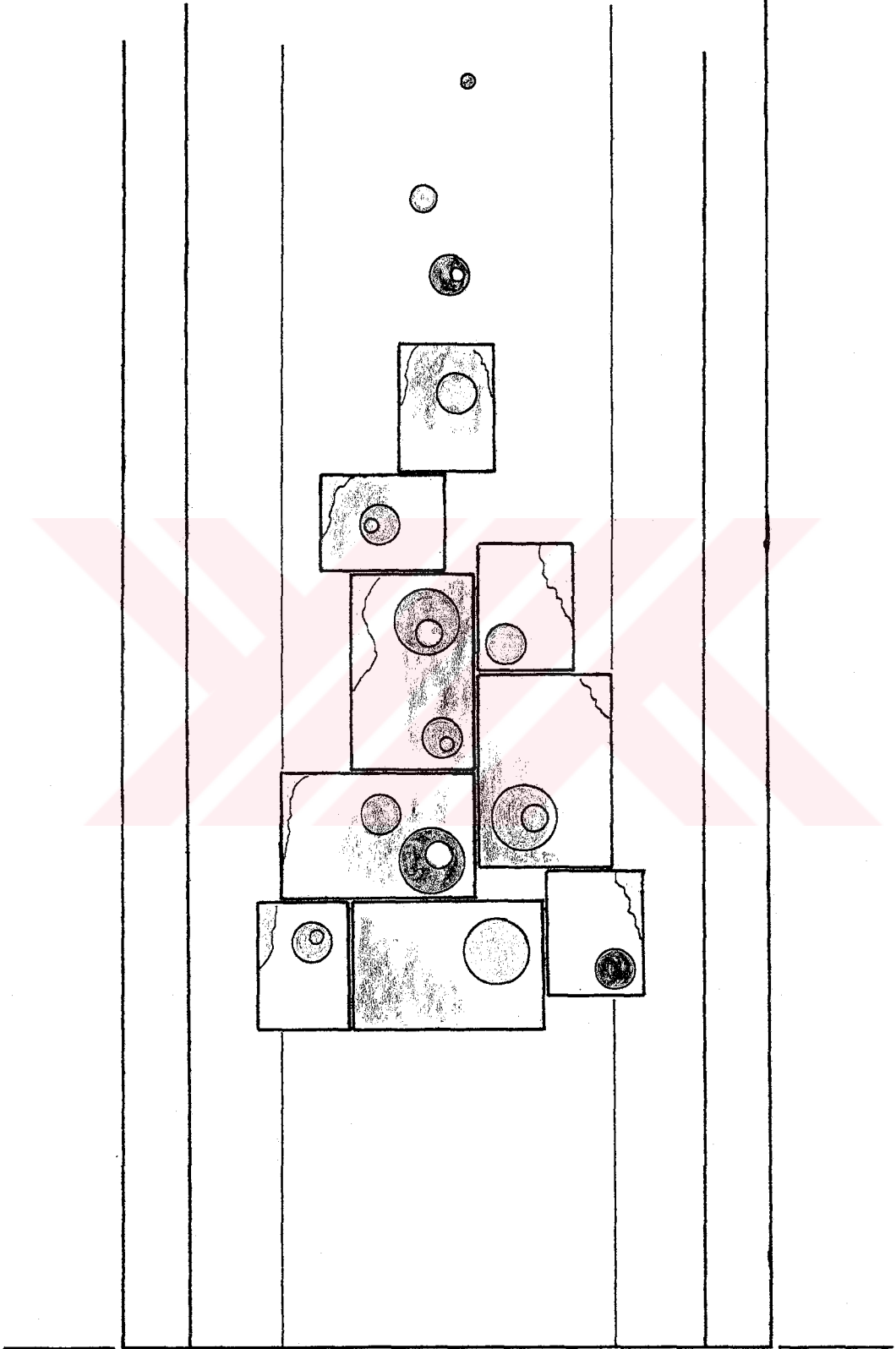
Ölçek: 1/10

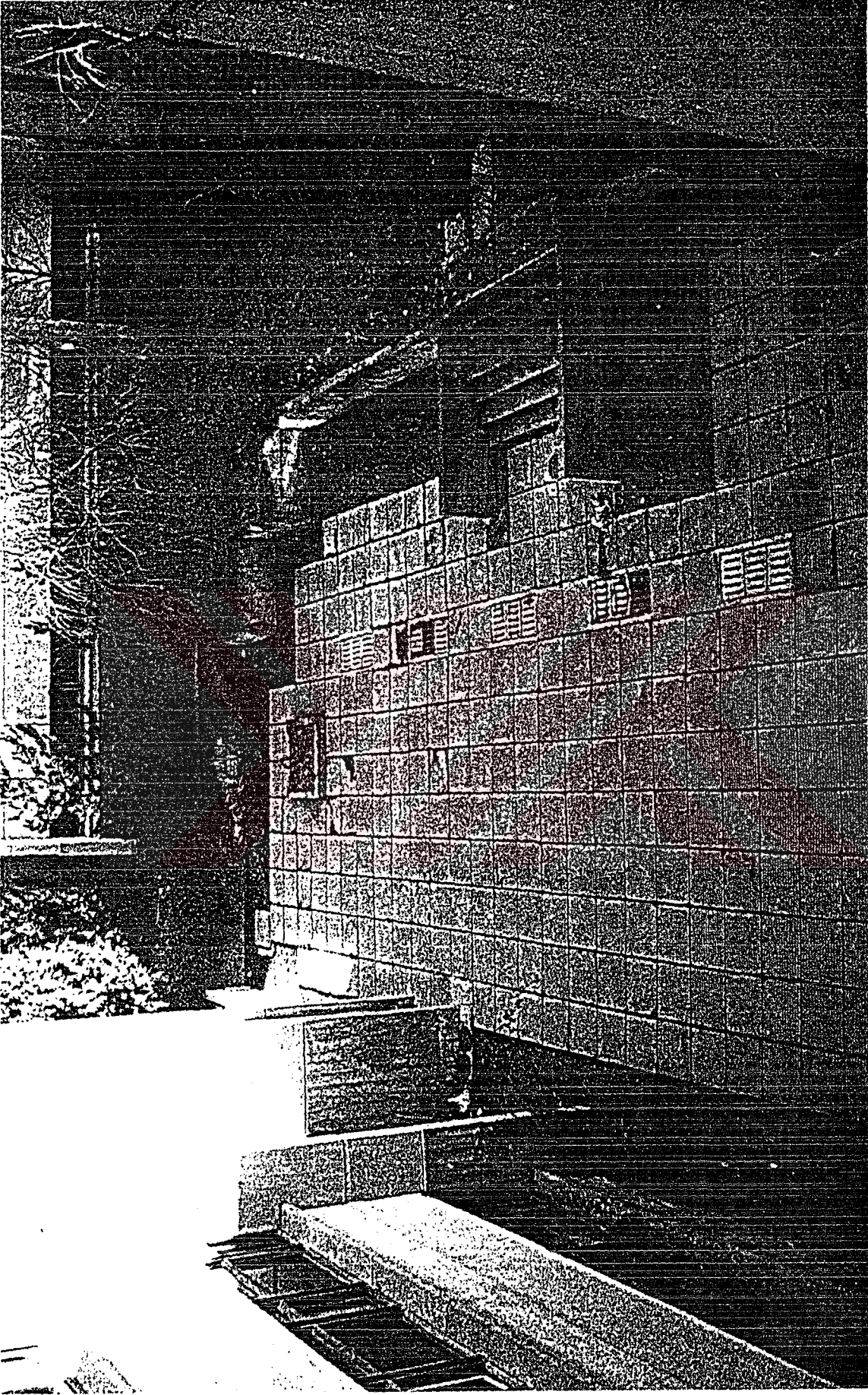
Resim-3. Aydınlatma Elemanı Ölçek: 1/10

Resim-4. Çiçeklik Ölçek: 1/10

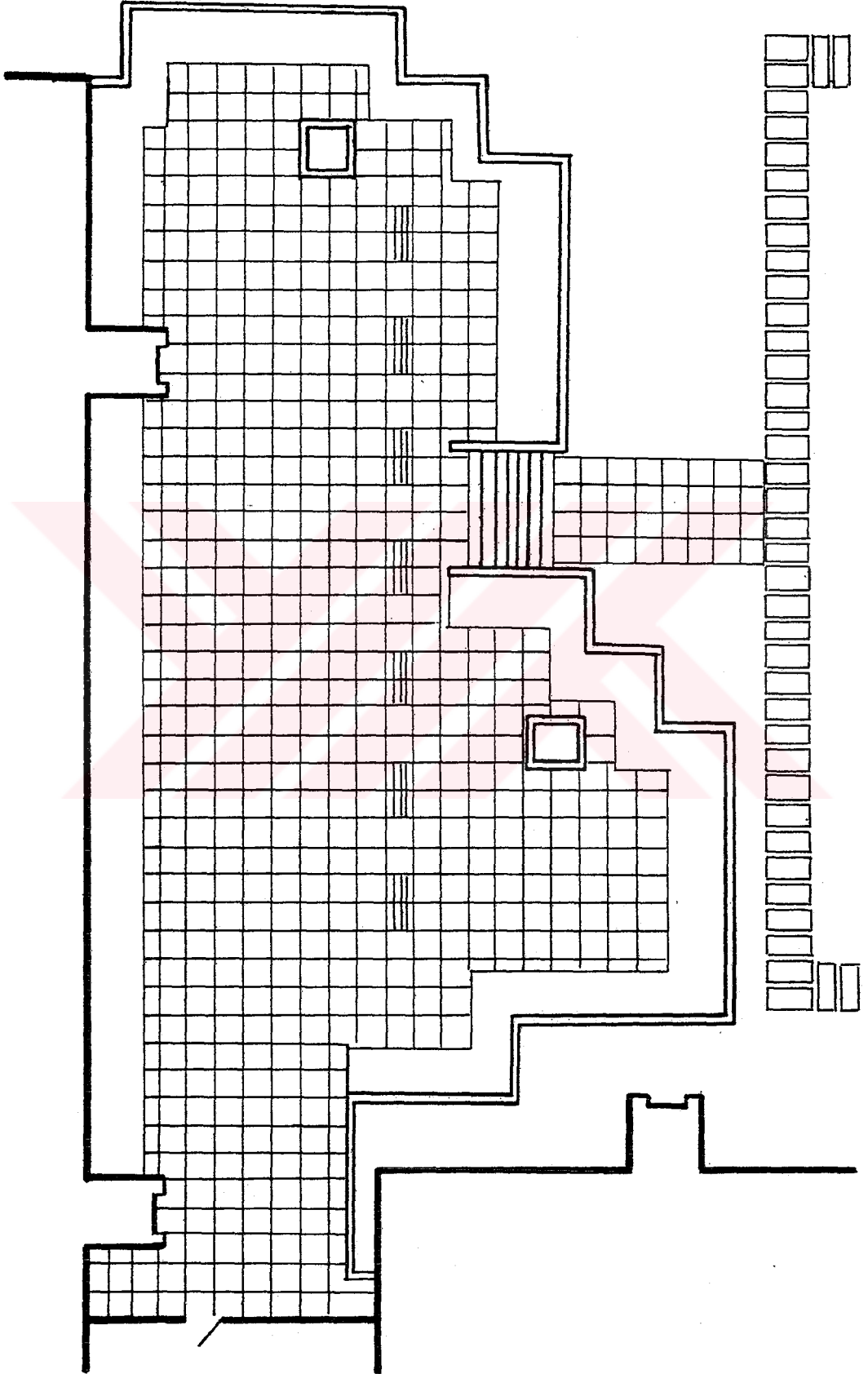
Resim-5. Duvar Panosu Ölçek: 1/20

Resim-6. Feycan Kafeterye Avlusu

Resim-7. Feyzcan Kafeterya Avlusu

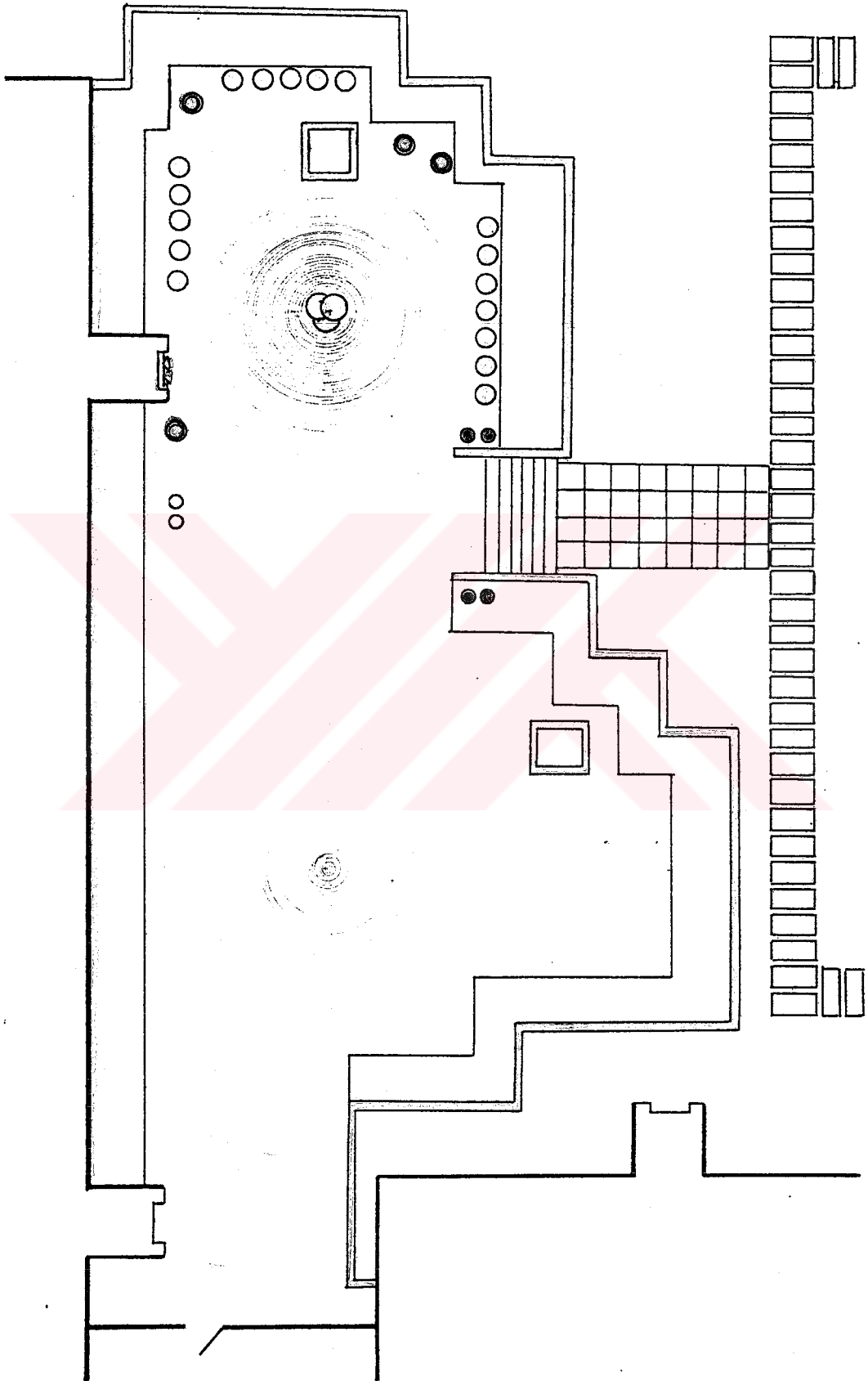
Resim-8. Feycan Kafeterya Avlusunun Planı Ölçek: 1/200

Resim-9. Uygulamaların Mekânında Görünüşü

Resim- 10. Uygulamaların Mekânda Görünüşü

Resim-11. Uygulamaların Mekân Planında Görünüşü Ölçek: 1/200

SONUÇ

Kentler, yalnızca insanların barınma gereksinimlerini karşılayan yapılardan oluşmazlar. Toplu yaşam sonucu bir dizi ortak ya da kişisel gereksinimler de doğar. Uygarlık derecesi, kültür yapısı, yaptırımların etkisi ya da ekonomik yapı farkları değişiklikler doğurur. İşte kente, toplumsal yaşamın nitel ve nicel yoğunlaşması sonucu doğan gereksinimler, donatımları oluşturur. Bu donatımlar ve kent öğeleri, çağdaş kent yaşamının ayrılmaz bir parçası durumundadır.

Günümüz kent ve kent yaşamının ayrılmaz parçası olan kent mobilyalarına sanatsal bir yaklaşımla bakmak gerekli görülmüştür. Bu yaklaşımla seramik malzemenin görsel yakınlığı, dayanıklılığı, yüzeylerde dokusal biçimlemeye ve plastik değerlere kolaylıkla ulaşabilmesi gibi olanakları ve özellikleri, yapılan bu araştırmayla kent mobilyalarına aktarılmaya çalışılmıştır. Bu aktarmayla, kent yaşamında yer alan kent mobilyalarının, fonksiyonel açıdan uygunluğunun dışında, diğer malzemelerden yapılanlara oranla, kent insanının zevk ve beğenisine daha fazla yaklaşabileceği sonucu ortaya çıkacaktır.

Seramik, endüstriyel alanda kendisine yeni bir üretim alanı edinecek, kentler çağdaş bir görünüme ulaşacak, endüstrileşme sonucu kurulan yoğun, ürkütücü ve soğuk kentlerimiz, insana bu denli yabancı kalmayacaktır.

KAYNAKÇA

AKDENİZ, Halil

- 1988 "Teknolojik Toplumlarda Sanatta Yeni Gereksinimlere
İlişkin Gözlemler"
Çağdaş Teknoloji ve Sanat
Ankara: H.Ü. G.S.F. Yay. No. 8.

ANILANMERT, Beril

- 1978 "Çağdaş Tasarımda Sofra Seramiği
Akademi Dergisi 9.
İstanbul: D.G.S.A. Yay.

ARCASOY, Ateş

- 1983 Seramik Teknolojisi
İstanbul M.Ü. G.S.F. Yay. No. 2.

BANEETT, Jonathan

- 1975 "Urban Desing as Public Policy"
Architectural Records Books
New York

BOEMINGHAUS, Dieter

- 1977 "Fussgangerfonen"
Karl Kramer Verlag.
Stuttgart

DENEL, Bilgi

- 1981 Temel Tasarım ve Yaratıcılık
Ankara: O.D.T.Ü. Mim. Fak. Yay.

ERDİNÇ, Ş.Şükrü

- 1987 "Seramik Malzemenin Çağdaş Uygulama Alanları"
Seramik Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı
 Ankara: Saydam Yay.

ERKAN, İlhan

- 1978 Endüstri Tasarımında Görsel Bildirisim
 İstanbul: D.G.S.A. Yay. No. 84

ERSİNAN, Kadir

- 1987 "Dünya Çevre Günü ve Türkiye"
Belediye Dünyası Dergisi
 Ankara: Haziran

GÖKÇE, B.

- 1971 Gecekondu Gençliği
 Ankara: A.Ü. Yay.

GÜNAY, Baykal

- 1987 "Yeni Yerleşme Alanları ve Çevre"
Kentkur Haber Bülteni
 Ankara: Ocak

GÜRSU, Hakan

- 1988 "Toplumsal Kullanım ve Ürün Bazında Kent Mobilyaları"
İnsaat Dergisi 2
 Ankara: YA-SA Yay.

GÜVENÇ, Bozkurt

- 1984 İnsan ve Kültür
 İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.

KABAŞ, Özer

- 1976 Tüm Çevresel Gerçekcilik, Bildirişim ve Sibernetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış
İstanbul: D.G.S.A. Yay.

KAĞITÇIBAŞI, Ç.

- 1976 Sosyal Psikolojiye Giriş
Ankara: Sevinç Mat.

KARTAL, K.

- 1978 Kentleşme ve İnsan
Ankara: TODAİE yay.
- 1983 Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme
Ankara: Yurt Yay.

KELEŞ, Rüşen

- 1972 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme
İstanbul: Gerçek Yay.
- 1982 Kent, Şiddet ve Terör
Ankara: A.Ü. S.B.F. Yay. No. 507

KIRAY, Mehmet

- 1982 "Toplumsal Değişme ve Kentleşme"
Kentsel Bütünleşme SBD
Ankara: TGAVOS Yay. No. 4.

KÜÇÜKERMAN, Önder

1989 "Endüstri İçin Ürün Tasarımı Üzerine Notlar"

Tasarım Dergisi

İstanbul: Haziran

NEUFERT, Ernst

1974 Yapı Tasarım Bilgisi

Ankara: ARP Organizasyon Yay.

ÖGEL, Sema

1977 Çevresel Sanat

İstanbul: İ.T.Ü. M.M.F. Yay.

ÖZGÜNOĞLU, Işık

1986 "Çevre-İnsan ve Çevrebilim (1)"

Yerel Dünya Belediye Dergisi

Ankara: Temmuz

ÖZGÜNOĞLU, Işık

1986 "Çevre-İnsan ve Çevrebilim (2)"

Yerel Dünya Belediye Dergisi

Ankara: Ağustos

SÖZEN, M., U.T ANYELİ

1986 Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü

İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.

SÜMER, Güner

1988 Seramik Sanayi El Kitabı

Eskişehir: A.Ü. U.G.S.Y.O. Yay.

ULUDAĞ, Kemal

- 1988 "Seramik İçin Yeni Uygulama Alanı"
İnsaat Dergisi 5
 Ankara: YA-SA Yay.

TOKA, Cemil

- 1978 İnsan-Arac Bağintısında Ergonomik Tasarım İlkeleri
 İstanbul: D.G.S.A. Yay. No. 73.

TOLON, B.

- 1977 Büyük Kent Sorunlarına Toplu Bakış
 Ankara: A.İ.T.İ.A. Yay. No. 99.

TÜBİTAK

- 1986 Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları
 Ankara: TÜBİTAK Yay.

TÜBİTAK

- 1987 Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi
 Ankara: TÜBİTAK Yay.

TÜBİTAK

- 1986 Kentlerde Yol Ağaçlaması
 Ankara: TÜBİTAK Yay.

VLACK, L.H.

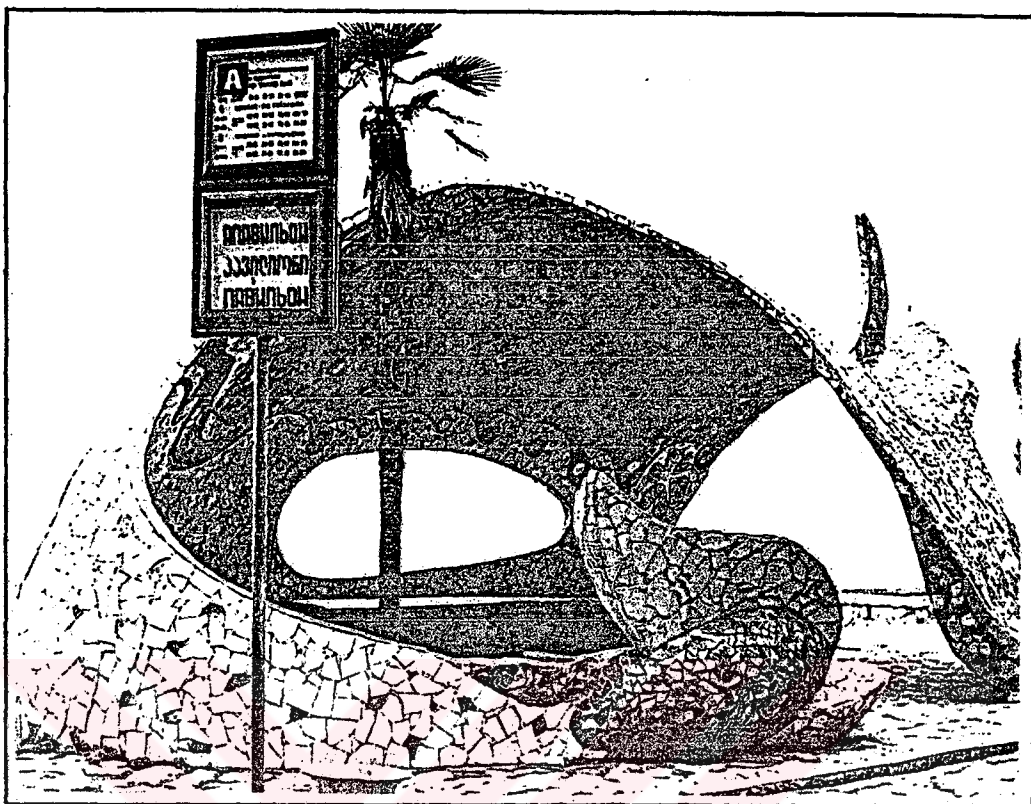
- 1972 Malzeme Bilimine Giriş
 Çev: Recep A.SAFOĞLU
 İstanbul: İ.T.Ü. Yay.

EKLER**Ek-1. DAHA ÖNCE UYGULANMIŞ SERAMİK KENT
MOBİLYALARINDAN ÖRNEKLER**

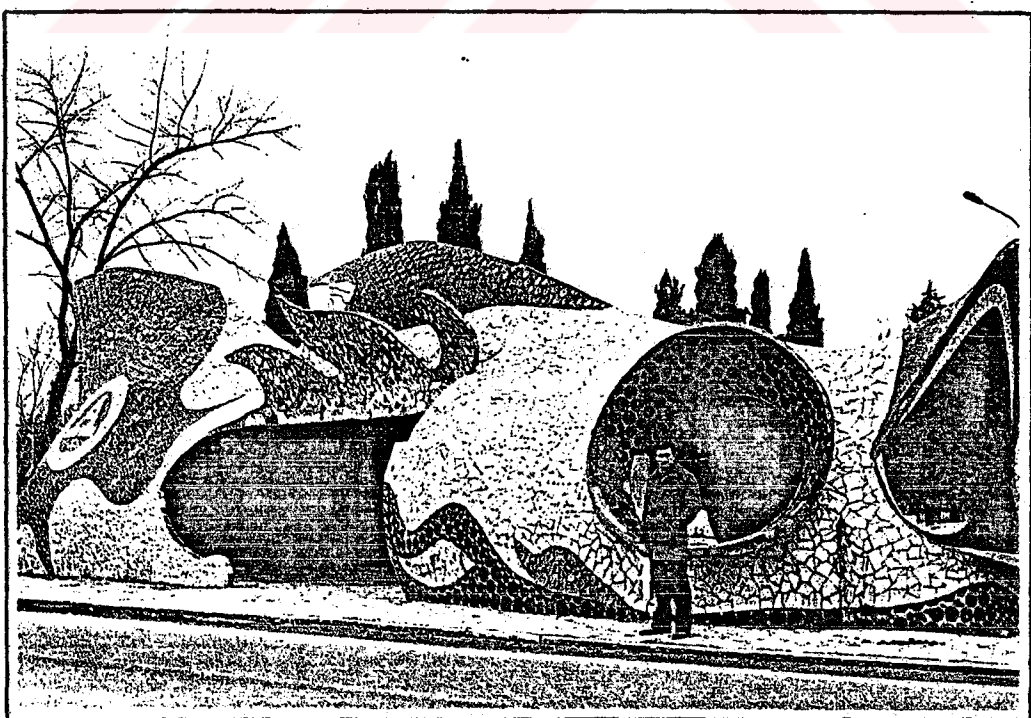
Resim-12.

Ge YUECHUN,

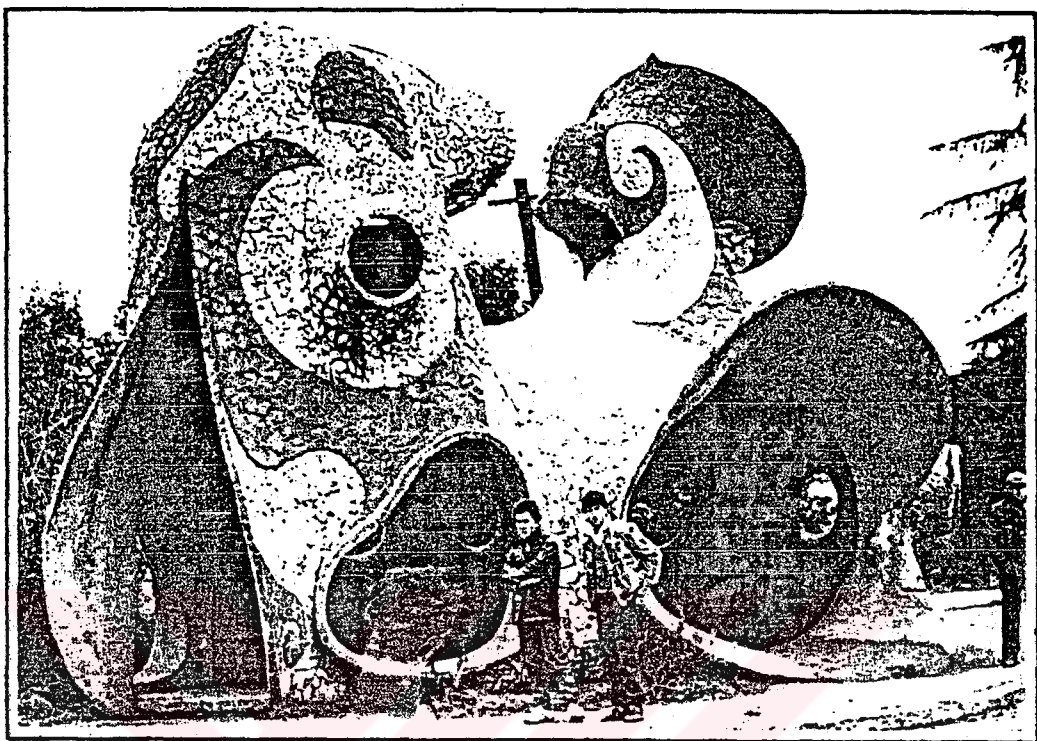
Pekin-ÇİN

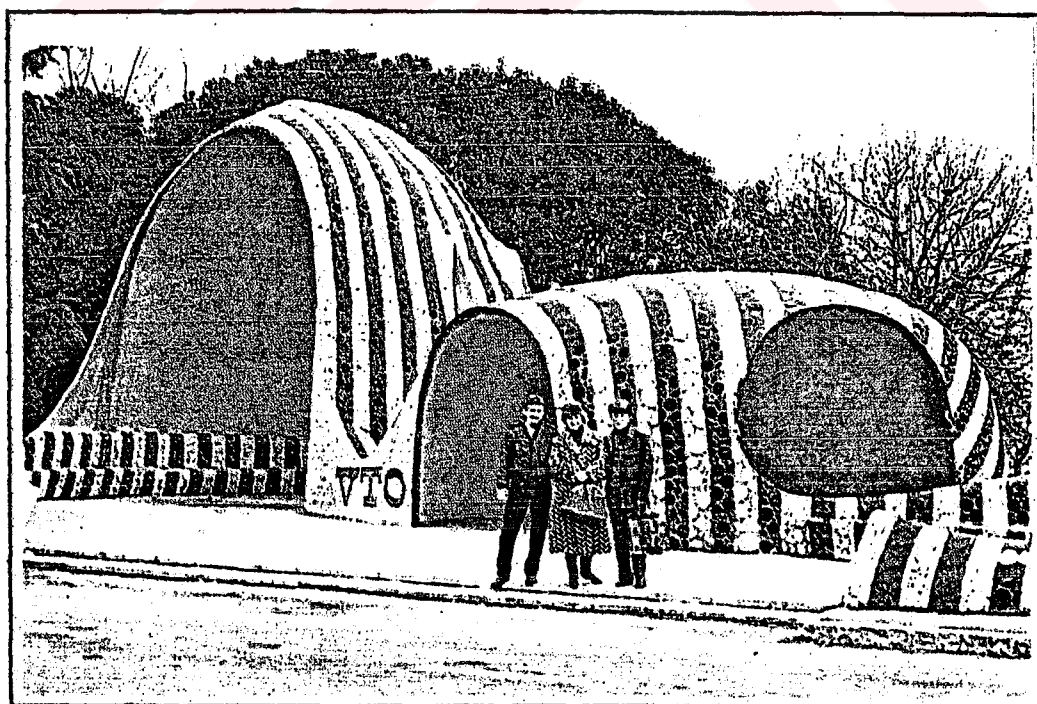
Resim-13. G. Varlamovich CHAKHAVA, Tiflis-S.B.

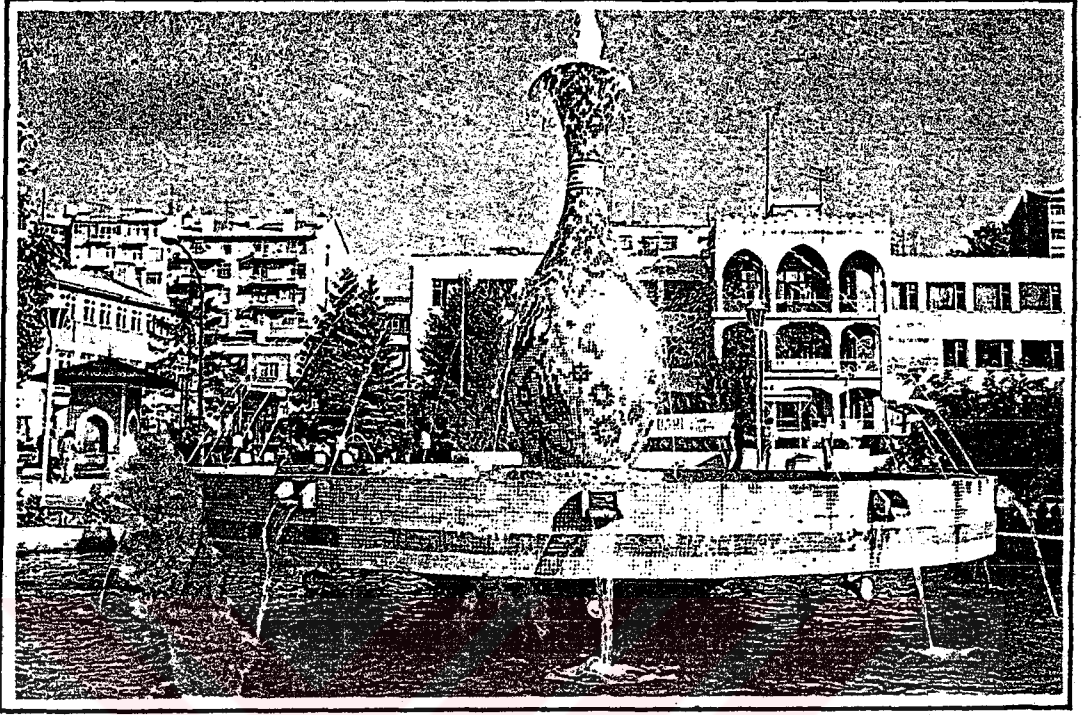
Resim-14. G. Varlamovich CHAKHAVA, Tiflis-S.B.

Resim-15. G. Varlamovich CHAKHAVA, Tiflis-S.B.

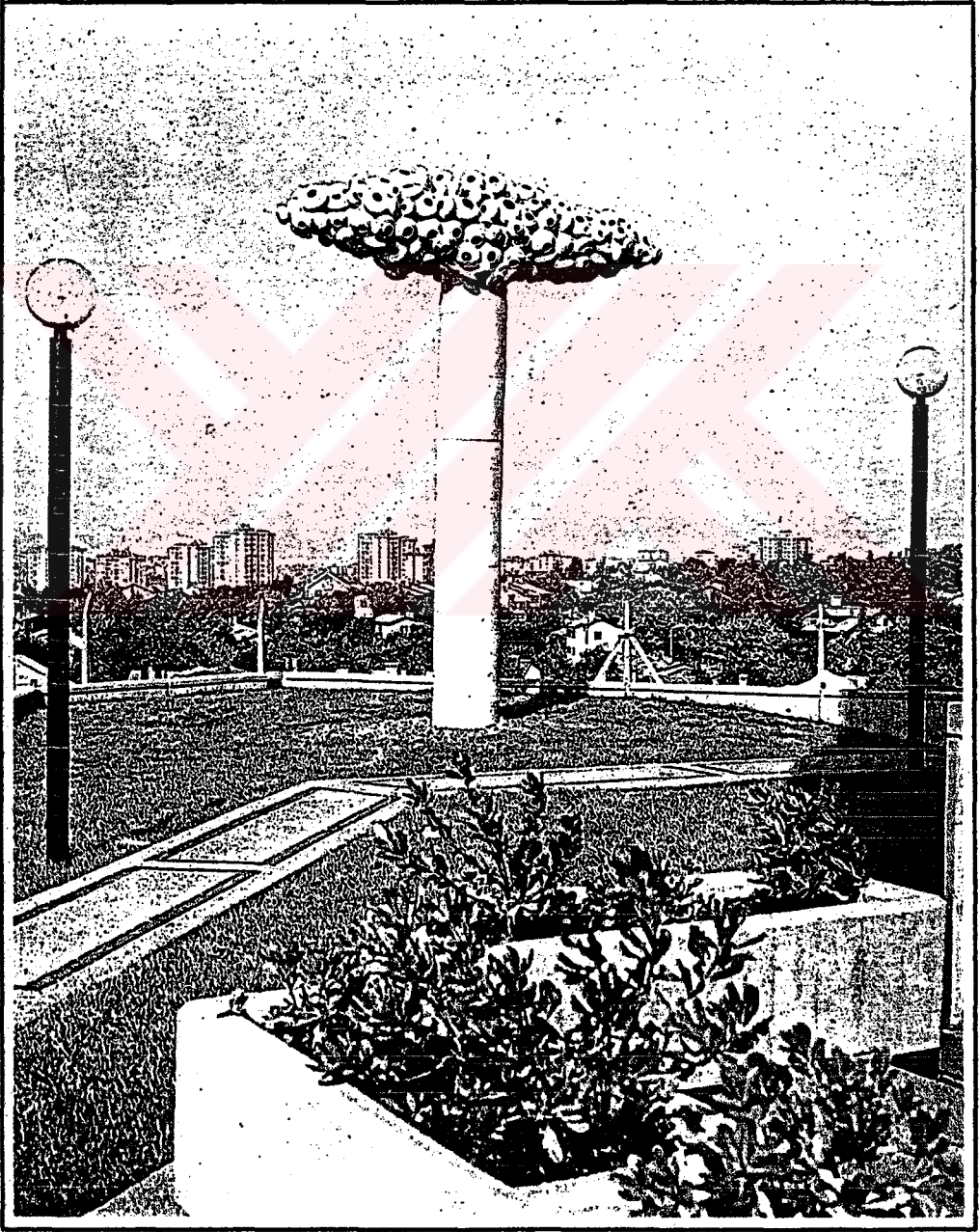
Resim-16. G. Varlamovich CHAKHAVA, Tiflis-S.B.

Resim-17. Kütahya-TÜRKİYE

Resim-18. Kütahya-TÜRKİYE

Resim-19. Filiz GALATALI, İstanbul-TÜRKİYE

Resim-20. Filiz GALATALI, İstanbul-TÜRKİYE

**Ek-2. SERAMİK KENT MOBİLYALARI KONUSUNDA
YAYINLANMIŞ MAKALE**

İNŞAAT DERGİSİ

"Seramik İçin Yeni Uygulama Alanı"

Ankara: YA-SA Yay. Sayı 5.

SERAMİK İÇİN YENİ UYGULAMA ALANI:

KENT MÖBLELERİ

Kemal Uludağ,

Kemal Uludağ, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Anasanat Dalı'ndan mezun. Halen aynı bölümde "Kent Mobilyalarında Seramiğin Yeri" konusunda uzmanlık çalışması yapıyor.

Uludağ: "Neden sokak lambalarımız, oturma elemanlarımız ve çiçekliklerimiz seramikten olmasın?" diye soruyor. Önerisi ilginç; kent mobilyası metalojisine seramiği de katarak hem bu ürüne yeni bir endüstriyel alan kazandırmak, hem de kent insanının beğenisine daha çok yaklaşmak.

Kemal Uludağ, önerisiyle ilgili görüşlerini şöyle açıklıyor:

"İnsan, doğal ve toplumsal çevresinden sonra, yapay çevresini de oluşturmuştur. Kent mobilyaları da bu yapay çevre içinde yer almaktadır. Oluşturulan bu ürünler, kent mobilyası metalojisindeki malzemelerin (beton, ahşap, metal, cam, plastik, akrilik, fiberglas, mermer, granit, tuğla, branda, plastifiye kumaş ve benzerlerinin) kullanılmasıyla gerçekleştiriliyor. Bu malzemelerin dışında kent mobilyalarında çok az olarak seramik de kullanılmaktadır.

Fiziksel ve kimyasal özellikleri, kullanımda istenilen niteliklere sahip olması ve doğa olayları ile canlıların verebilecekleri zararlara karşı dayanıklılıklarından dolayı, seramik malzemeler kent mobilyasında tercih edilmelidir.

Amaç, seramiğin görsel yakınlığından, dayanıklılığından, yüzeylerde dokusal biçimlendirmeye ve plastik değerlere kolaylıkla ulaşılabilmesi gibi olanaklarından yararlanmaktır. Seramik malzemenin kent mobilyalarında kullanılmasıyla, fonksiyonel açıdan uygunluğunun dışında, diğer malzemelere oranla, kent insanının beğenisine daha fazla yaklaşabileceği de kuşkusuzdur.

İnşaat sektörü içinde önemli bir yere sahip olan seramik, kent mobilyalarında da kullanılmasıyla kendine endüstriyel alanda yeni bir yer daha kazanacaktır. Çağımızda seramik, endüstrileşmenin, daha doğrusu çağdaşlaşmanın bir sembolü ve işareti niteliğini taşımaktadır. Bu çaba gerçekleştirildiği takdirde, endüstrileşmeyle kurulan yoğun ve ürkütücü kentlerimiz, insana bu denli yabancı olmayacaktır."